Beleidsnota Archeologie Gemeente Aalsmeer

Deze nota is opgesteld door CULTUREEL ERFGOED NOORD-HOLLAND

Op het voorblad het Fort Kudelstaart met de recreatiehaven.
Foto: Stichting Stelling van Amsterdam

Samenvatting

Deze Beleidsnota Archeologie zet uiteen op welke wijze de gemeente Aalsmeer, naar aanleiding van de herziening van de Monumentenwet 1988, verantwoordelijkheid neemt voor het eigen bodemarchief. Met de wetsherziening is het voor gemeenten verplicht bij bodemingrepen van enige omvang het behoud van archeologische waarden af te wegen tegen andere belangen.

De bescherming van het gemeentelijk bodemarchief wordt zo veel mogelijk gekoppeld aan het reeds bestaande, maar aan de Archeologische Monumentenzorg aangepaste, beleidsinstrumentarium. Bij de beoordeling van vergunningaanvragen voor ruimtelijke ingrepen wordt nagegaan of archeologische resten worden bedreigd. Indien archeologisch onderzoek noodzakelijk blijkt, zullen de kosten daarvoor ten laste komen van de initiatiefnemer van de bodemverstorende activiteit.
Door bij het ontwikkelen van nieuwe of het aanpassen van bestaande bestemmingsplannen archeologische waarden en verwachtingen op te nemen en in de toelichting te verwijzen naar het gemeentelijk archeologiebeleid kunnen de kosten van eventueel archeologisch onderzoek worden verhaald op de verstoorder van het bodemarchief.
In het bestemmingsplan wordt ook voorgeschreven welke verplichtingen de vergunningaanvrager heeft op het gebied van de archeologische monumentenzorg.

Voor een juiste regeling van de archeologische monumentenzorg in bestemmingsplannen is in het kader van deze nota een inventarisatie van het gemeentelijk bodemarchief uitgevoerd. Daarbij is onderzocht welke archeologische waarden reeds bekend zijn en welke waarden verwacht worden. Op basis hiervan is de gemeente verdeeld in verschillende archeologiegebieden, elk met eigen ‘spelregels´, die bepalen bij welke planomvang en diepte rekening moet worden gehouden met archeologie. Bij het vaststellen van de ondergrens is rekening gehouden met de aard van het bodemarchief. De categorieën of regimes zijn weergegeven op de Beleidskaart Archeologie, zodat voor een ieder in één oogopslag duidelijk is aan welke archeologische voorwaarden moet worden voldaan bij ruimtelijke ontwikkelingen.

De kosten die de archeologische monumentenzorg voor de gemeente met zich meebrengt, zijn moeilijk te voorspellen. Kosten die gemaakt worden in het geval van ruimtelijke ontwikkelingen op initiatief van de gemeente worden in principe opgenomen in de begroting van het betreffende project. Ook zijn er bijvoorbeeld de bestuurslasten als gevolg van de archeologische taken en verantwoordelijkheden en het mitigeren van kosten van archeologisch onderzoek die redelijkerwijs niet kunnen worden toebedeeld aan degenen aan wie door de gemeente de archeologische onderzoeksplicht is opgelegd.

Inhoudsopgave

1. Inleiding 5
2. Visie op het archeologiebeleid 8
3. Archeologie en ruimtelijke plannen 13
4. Archeologische monumentenzorg 23
5. Archeologie en de gemeentelijke organisatie 27
6. Financiën 29
7. Implementatie van beleidsvoornemens 32

Bijlagen

A Effecten en belangen van cultureel erfgoed 34
B Rijksbeleid en instrumenten 36
C Provinciaal archeologiebeleid en instrumenten 38
D Ontstaansgeschiedenis gemeente Aalsmeer 41
E Archeologieregimes 50
F Standaarden Juridische regeling voor bestemmingsplan 66
G Begrippenlijst 70
H Literatuurlijst 72
I Adressenlijst van genoemde instanties 74
J Beleidskaart Archeologie (digitale kaart) 77

1. Inleiding

De gemeente Aalsmeer zet in voorliggende nota het gemeentelijk archeologiebeleid uiteen. Geformuleerd vanuit de overtuiging dat de lokale overheid het publieke belang van het kwetsbare en waardevolle archeologische erfgoed dient te behartigen. Dit beleid is een uitvloeisel van het in 1992 door Nederland mede ondertekende Verdrag van Malta, waarvan de uitgangspunten in september 2007 in de nationale wetgeving van kracht zijn geworden. Deze archeologienota wordt na enkele jaren geëvalueerd en zonodig aangepast.

1.1 Verdrag van Malta

De afgelopen decennia is het besef gegroeid dat als gevolg van de bodemverstorende ingrepen het bodemarchief uitgeput kan raken. In Nederland is meer dan de helft van de archeologische resten vooral in de 20ste eeuw ongezien verloren gegaan. Een zorgvuldige omgang met het bodemarchief is daarom in het Europese Verdrag inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed, ook wel Conventie van Valletta of Verdrag van Malta genoemd, tot stand gekomen. Het verdrag is in 1992 ondertekend door Hedy D'Ancona en had onder meer twee nieuwe uitgangspunten die volgens het verdrag het beste gestalte moeten krijgen door de archeologische belangen tijdig en volwaardig in het ruimtelijke planproces op te nemen, te weten:

1. Het behoud van archeologische resten in de bodem. Waar behoud niet mogelijk blijkt, moet de informatie uit het bodemarchief vóór de vernietiging ervan worden gedocumenteerd door middel van archeologisch onderzoek.
2. De veroorzaker (de initiatiefnemer) van bodemverstorende activiteiten waarbij het bodemarchief vernietigd wordt, betaalt de daaruit voortvloeiende kosten.

De uitgangspunten van het Verdrag van Malta zijn in de Nederlandse Monumentenwet 1988 en enkele andere wetten ten behoeve van de archeologische monumentenzorg in september 2007 van kracht geworden. De wijzigingswet die geleid heeft tot de herziening van de Monumentenwet 1988 wordt aangehaald als Wet op de Archeologische Monumentenzorg (WAMz). In de WAMz is het bestemmingsplan aangewezen als het meest geëigende instrument om het archeologisch erfgoed te beschermen en daarmee is de gemeente aangewezen als primair verantwoordelijk voor het behoud van het bodemarchief.

1.2 Herziening Monumentenwet 1988

Omdat de herziene Monumentenwet 1988 gemeenten beleidsruimte biedt om, binnen de kaders van rijks- en provinciaal beleid, naar eigen behoefte financieel en beleidsmatig invulling te geven aan de archeologische monumentenzorg op gemeentelijk grondgebied, is het doel van deze nota het ontwikkelen en concretiseren van een eigen gemeentelijk archeologiebeleid.

De intentie van het archeologiebeleid van de gemeente is om op een werkbare en doelmatige manier zorg te dragen voor het bodemarchief. Daarom hanteert het gemeentebestuur in de beleidsnota en op bijgaande Beleidskaart Archeologie vrijstellingsgrenzen, die aangeven wanneer ruimtelijke plannen zijn vrijgesteld van de archeologische onderzoeksplicht. Het uitgangspunt bij het bepalen van de vrijstellingsgrenzen is om een maatschappelijk aanvaardbare balans aan te brengen tussen de ruimtelijke ordening en het zorgvuldig beheer van het bodemarchief.

Archeologie heeft een duidelijke publieksfunctie. Veel mensen hebben belangstelling voor het leven dat zich vroeger afspeelde in hun eigen dorp, stad, wijk of straat. Vooral het archeologisch onderzoek, zoals een opgraving, trekt vaak veel belangstelling.
Vanwege de nieuwe wetgeving zal in de gemeente in de (nabije) toekomst steeds meer archeologisch onderzoek gedaan worden naar het bodemarchief. De resultaten ervan kunnen benut worden als bron van inspiratie voor het ontwerp en de inrichting van de publieke ruimte. Door een verband te leggen tussen verleden en heden kan worden bewerkstelligd dat die ruimte van het begin af aan een eigen identiteit wordt meegegeven. De resultaten van archeologisch onderzoek kunnen dus op een positieve manier bijdragen aan de verhoging van de kwaliteit van de dagelijkse leefomgeving.

1.3 Opbouw van de nota

In hoofdstuk 2 is de visie op het archeologiebeleid van de gemeente beschreven. In hoofdstuk 3 worden de (juridische) beleidsinstrumenten toegelicht, die de gemeente ter beschikking staan op grond waarvan de gemeente een verantwoorde archeologische monumentenzorg (AMZ) kan ontwikkelen. Het bestemmingsplan vormt daarbij het belangrijkste instrument en zal uitvoerig onder de aandacht worden gebracht.
In hoofdstuk 4 is het archeologische onderzoeksproces uiteen gezet, met de beslis- en overlegmomenten waarbij de gemeente als bevoegde overheid een belangrijke rol speelt. Tevens wordt naar voren gebracht hoe de archeologische monumentenzorg in de gemeentelijke praktijk vorm moet krijgen.
In hoofdstuk 5 en 6 wordt ingegaan op het principe dat de verstoorder van het bodemarchief de kosten van archeologisch onderzoek betaalt en hoe de gemeente de kosten van onderzoek verhaalt op derden. Daarnaast komen ook de kosten(posten) van de gemeente zelf op het gebied van de archeologische monumentenzorg aan de orde. In het afsluitende hoofdstuk 7 worden concrete actiepunten benoemd, die de gemeente voornemens is op kortere dan wel langere termijn te realiseren.

De bijlagen zijn in twee groepen te verdelen.

- Het eerste deel dat bestaat uit de bijlagen A t/m C:

Dit deel gaat over de positieve effecten van archeologie voor de gemeente en over het nationaal en provinciaal beleid op het gebied van archeologie.

- Het tweede deel dat bestaat uit de bijlagen D t/m F:

In deze bijlagen zijn de verschillende archeologiegebieden die op de Beleidskaart Archeologie staan aangegeven inhoudelijk beschreven, voorafgegaan door een korte beschrijving van de geschiedenis van de gemeente. De beschrijvingen vormen belangrijke bouwstenen voor het gemeentelijk archeologiebeleid. Bijlage F is een handreiking voor de juridische kant van archeologie in bestemmingsplannen.

Na deze bijlagen volgen nog de bijlagen G begrippenlijst , H literatuurlijst en I adressenlijst op het gebied van archeologie, cultuurhistorie en ruimtelijke ordening.

Achterin deze nota is een verkleinde afdruk te vinden van de Beleidskaart Archeologie.

2. Visie op het archeologiebeleid

2.1 Archeologie en cultuurhistorie

Onder cultuurhistorie wordt tegenwoordig verstaan (zie onderstaande figuur):

- Historische (steden)bouwkunde en hun stedenbouwkundige structuur en samenhang;
- Archeologie (sporen van menselijke activiteiten in de bodem);
- Historische geografie (de historische structuren in het landschap).

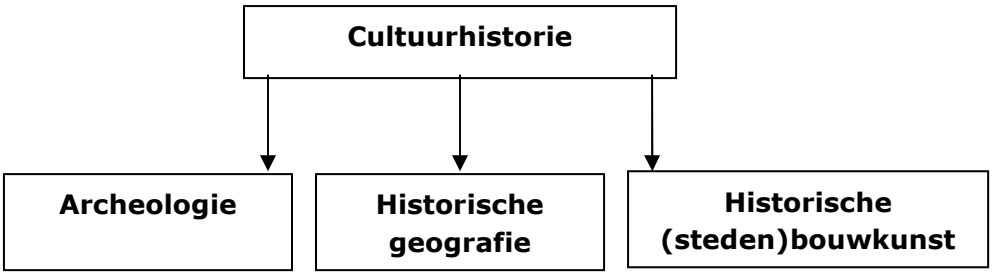

Historische (steden)bouwkunde (ook wel monumentenzorg genoemd) richt zich vooral op de gebouwde monumenten, het onderdeel van de cultuurhistorie dat van oudsher het meest in de belangstelling staat. Waardevolle panden en objecten worden door de Monumentenwet 1988 beschermd tegen verval en ingrijpende wijzigingen. Bij het begrip monumentenzorg wordt vooral gedacht aan indrukwekkende gebouwen zoals kastelen, landhuizen, kerken en molens. De laatste jaren is er echter een ontwikkeling gaande die ook 'gewonere' zaken als waardevol en karakteristiek aanmerkt. De wat verouderde term monumenten is daarom vervangen door 'historische bouwkunst' en in groter verband door 'historische stedenbouwkunst'. Het Rijk gebruikt in de wetgeving nog wel de term 'monumenten'. In de Monumentenwet 1988 wordt onder monumenten verstaan: "*alle voor ten minste vijftig jaar vervaardigde zaken welke van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun cultuurhistorische waarde.*"

Onder archeologie wordt verstaan de wetenschap van het bestuderen, onderzoeken en documenteren van sporen en resten van menselijke activiteit in de bodem (het bodemarchief), teneinde meer te weten te komen over de bewoningsgeschiedenis van een bepaald gebied. De archeologie is de laatste jaren steeds belangrijker geworden. In het Verdrag van Malta (1992) verklaren de aangesloten landen zich in te zetten een goed archeologisch beleid te ontwikkelen. Uitgangspunt is zoveel mogelijk de gegevens te bewaren *in situ* en alleen in uiterste noodzaak op te graven. De stelling 'de verstoorder betaalt' geldt hierbij.

De historische geografie bestudeert zaken die door de mens in het verleden in het landschap zijn gecreëerd en die het karakter van een bepaald gebied bepalen. Bijvoorbeeld opgeworpen dijken, ingepolderde meren met een door mensenhand gemaakte kavelindeling, duinrellen,

vaarten, houtwallen, begraafplaatsen. De Natuurbeschermingswet biedt de mogelijkheid bepaalde waardevolle historisch geografische gebieden een beschermde status te geven.

2.2 Bescherming van het bodemarchief

Op grond van de Wet op de archeologische monumentenzorg *moeten* gemeenten verantwoordelijkheid nemen voor het behoud van het eigen archeologisch erfgoed. Bij bodemingrepen van enige omvang zal het behoud van archeologische waarden worden afgewogen tegen andere maatschappelijke belangen. Wanneer andere belangen prevaleren boven het behoud van archeologische waarden *in situ* bestaat de verplichting de archeologische waarden te documenteren door middel van opgravend onderzoek zodat de archeologische sporen *ex situ* (uit de bodem, bijvoorbeeld in het depot) behouden kunnen worden.
Verantwoord beheer van het eigen cultuurhistorisch erfgoed begint met het aan betrokkenen inzichtelijk maken waar en wanneer met het bodemarchief rekening dient te worden gehouden. Dit betekent dat het noodzakelijk is een aantal beleidsregels te formuleren om archeologiegevoelige gebieden in alle ruimtelijke plannen en projecten op te nemen en waar mogelijk te ontzien. De gemeente zal de huidige monumentenverordening uit 2005 omvormen tot een erfgoedverordening, dus met een hoofdstuk Archeologie. Hiermee kan worden verzekerd dat archeologische waarden en verwachtingen van meet af aan volwaardig worden meegewogen in de besluitvorming over ruimtelijke plannen.
Primair is het noodzakelijk om zowel bekende als nog niet of weinig bekende archeologische vindplaatsen een plaats te geven in het proces van ruimtelijke ordening. Indien archeologie (en andere cultuurhistorische waarden) vroegtijdig in het planproces wordt meegenomen en integraal onderdeel uitmaakt van de planontwikkeling, worden vertragingen en onnodige kosten voorkomen.
De uitgangspunten voor gemeentelijke beslissingen zijn daarom in deze nota, de bijbehorende beleidskaart en in de erfgoedverordening vastgelegd in een eigen transparant archeologiebeleid, wat zijn doorwerking zal vinden in de gemeentelijke bestemmingsplannen. Daarmee voldoet de gemeente aan de voorwaarden die de Wet op de archeologische Monumentenzorg stelt en zal voor alle betrokkenen inzichtelijk zijn wanneer en waar rekening dient te worden gehouden met het bodemarchief.

2.2.1 Behoud en beheer ter plekke (in situ)

Voorwaarde voor succesvol behoud is het creëren van omstandigheden waardoor het (verdere) verval van archeologische waarden kan worden tegengegaan. Fysiek behoud kan door de gemeente onder meer worden gerealiseerd door een archeologisch waardevol terrein:
1. buiten ruimtelijke ontwikkelingen te houden;
2. aan te wijzen als archeologisch monument;
3. in te passen in de inrichting van het plangebied;

4. op archeologievriendelijke wijze te bebouwen;
5. met een grondlaag te bedekken;
6. of bij wijzigingen van het grondwaterpeil rekening te houden met het terrein.[1]

In al deze gevallen kan het ook gaan om gedeelten van het terrein. In geval van de mogelijkheden 3 t/m 5 zal de gemeente zich door een archeoloog [OF: haar eigen beleidsarcheoloog/regionale beleidsarcheoloog] laten adviseren om tot een weloverwogen besluitvorming te komen, zodat behoud *in situ* zoveel mogelijk is gegarandeerd.

2.2.2 Archeologisch onderzoek, opgravingen en documentatie

Vondsten die gedaan worden bij archeologisch onderzoek worden opgeslagen en gedocumenteerd. Deze komen meestal in het Provinciaal Depot van Bodemvondsten te liggen. Gemeenten met een eigen archeologisch depot kunnen de vondsten zelf in bewaring houden. De gemeente Aalsmeer heeft geen eigen archeologisch depot. De vondsten kunnen wel in bruikleen gekregen worden van het Depot.

2.3 Beschermde archeologische monumenten

Zowel de provincie als het rijk kunnen terreinen of landschapselementen als archeologisch monument aanwijzen. Gemeente Aalsmeer heeft nog geen monumenten die door provincie of rijk zijn aangewezen. Op basis van de Monumentenwet 1988 kunnen ook gemeenten op grond van hun eigen verordening bescherming bieden aan archeologische monumenten. De gemeente Aalsmeer heeft geen gemeentelijke archeologische monumenten.
De aanwijzing als beschermd archeologisch monument heeft op zichzelf geen gevolgen voor de regeling in het betreffende bestemmingsplan omdat het beschermingsregime van de Monumentenwet 1988 er geheel los van staat. Door een vindplaats tot monument te verklaren is deze beschermd, alleen het huidige gebruik mag voortgezet worden. Voor andere ingrepen moet vergunning door burgemeester en wethouders worden afgegeven. Bovendien heeft een monument een bepaald aanzien.

Voor archeologische monumenten aangewezen door Rijk, Provincie of de gemeente zelf, geldt dat bij de vaststelling van een nieuw bestemmingsplan geen regeling hoeft te worden opgenomen die voorziet in de bescherming van deze monumenten. Deze bescherming is immers al geregeld door, respectievelijk, de Monumentenwet, de provinciale of de gemeentelijke monumenten- of erfgoedverordening. Wel is het raadzaam om deze terreinen aan te geven op de bestemmingsplankaart.

1 Bij verlaging of bij sterke schommelingen van het grondwaterpeil kan namelijk verdroging van de archeologische lagen optreden, waarbij eeuwenoude houten voorwerpen, zaden en pollen verloren kunnen gaan.

Niet-beschermde monumenten: de AMK-terreinen
Vanaf 1994 zijn door de ROB (nu Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) en de provincies twaalf provinciale Archeologische Monumenten Kaarten (AMK's) vervaardigd, die samen een landelijk beeld geven. De AMK geeft per provincie een overzicht van alle bekende behoudswaardige archeologische terreinen. De kaart is bedoeld als een instrument voor het beheer en de bescherming van archeologische informatie die in de bodem bewaard is gebleven. Bij planologische beslissingen, zoals ontgrondingen, bodemsanering en aanleg van woonwijken, kan met behulp van de kaart rekening worden gehouden met archeologische waarden.
In Aalsmeer zijn op de AMK voor Noord-Holland zes terreinen aangegeven die archeologisch van waarde zijn. Deze waarde zijn overgenomen op de beleidskaart van Aalsmeer, waardoor de beleidskaart de AMK vervangt (de beschrijving staat in bijlage D).

2.4 Culturele planologie en archeologie

Culturele planologie betekent het inbrengen van zowel cultuurfactoren als cultuuractoren in ruimtelijke ordeningsprocessen. Factoren zoals de geschiedenis van de plek, de gebouwde en ongebouwde monumenten en de levende cultuur zoals gebruiken, verhalen en tradities kunnen interessante inspiratiebronnen zijn voor nieuwe ontwikkelingen. Daarnaast worden actoren zoals (landschaps)architecten, stedenbouwkundigen, beeldende kunstenaars en vormgevers betrokken bij ruimtelijke ordeningsprocessen. Culturele planologie heeft een inspirerende invloed op ruimtelijke inrichting: de kwaliteit van de stedelijke en landschappelijke omgevingen wordt vergroot én cultuurhistorische waarden blijven behouden.
De identiteit van een gebied, waaronder regionale karakteristieken, duurzaamheid en leefbaarheid, blijven belangrijke elementen van een prettige leefomgeving. Door het inzetten van culturele planologie als instrument worden hedendaagse cultuur en cultuurhistorie ingebracht in ruimtelijke ordeningsprocessen. Culturele planologie wordt onder andere ingezet bij nieuwe woningbouw en bedrijfslocaties, stedelijke vernieuwing, natuurontwikkeling, waterberging, landschapsinrichting, verkeersinfrastructuren en nieuwe recreatiegebieden.
Bij de onderbouwing van een ruimtelijke opgave stelt de Provincie de eis dat expliciet aandacht wordt besteed in beeldkwaliteitsplannen aan de relatie tussen een nieuwe ruimtelijke ontwikkeling en karakteristieken van een gebied. Door archeologische waarden in een Beeldkwaliteitsplan op te nemen, kunnen deze waarden daadwerkelijk als inspiratiebron voor de uitwerking van ruimtelijke opgaven worden benut.

2.5 Erfgoededucatie en erfgoedparticipatie

Erfgoededucatie en -participatie vormen vanzelfsprekend een belangrijk onderdeel van de archeologische activiteiten in de gemeente. De betrokkenheid van de bevolking bij de resultaten van archeologisch onderzoek is meestal groot. De gemeente hecht daarom grote waarde aan educatie en participatie in ruime zin.

Voor de communicatie met het brede publiek zal gezocht worden naar vormen van publieksgerichte publicaties. Zodra de gelegenheid zich voordoet, zal actuele informatie aan het publiek beschikbaar gesteld worden, zoals informatie over de resultaten van actueel archeologisch onderzoek en het gemeentelijk archeologiebeleid. Met name de grotere archeologische onderzoeken en de ontdekking van bijzondere vondsten lenen zich daar bij uitstek voor.

Voor erfgoededucatie vormt archeologie een dankbaar onderwerp. Door leerlingen op opgravingen rond te leiden en te laten werken met archeologische vondsten wordt het verleden voor hen letterlijk tastbaar en zichtbaar. De gemeente gaat met de scholen in gesprek over de manier waarop erfgoededucatie het beste gestalte kan krijgen. Onlangs heeft Bureau Erfgoededucatie van Cultureel Erfgoed Noord-Holland de archeologie-leskist ‘Schatgraven en spoorzoeken. Aan de slag met archeologische vondsten’ ontwikkeld. De gemeente kan scholen hierover informeren.

3. Archeologie en ruimtelijke plannen

3.1 Inleiding

Sinds 1 juli 2007 is de zorg voor het bodemarchief zoals gezegd onderdeel van de Monumentenwet. Voor gemeenten betekent het, dat bij het vaststellen van nieuwe bestemmingsplannen of bij het herzien van bestemmingsplannen rekening gehouden moet worden met (mogelijk) aanwezige archeologische vindplaatsen in het gebied. Zones die (potentieel) archeologisch waardevol zijn, worden aangeduid op de bestemmingsplankaart. Bij ruimtelijke ontwikkelingen binnen die zones zal inventariserend archeologisch veldonderzoek moeten uitwijzen of behoud van de vindplaats noodzakelijk en mogelijk is. De verplichting tot het uitvoeren van dergelijk inventariserend onderzoek (en de mogelijk daarop volgende stappen) is gekoppeld aan de aanvraag voor bouw-, sloop-, of aanlegvergunning en ontheffing. Inventariserend archeologisch onderzoek en de eventuele vervolgstappen maken ook deel uit van MER-procedures en ontgrondingen.

3.2 Bestemmingsplan, ontheffingen en vergunningen

Ontheffingen van het bestemmingsplan kunnen door de initiatiefnemer van de bodemverstoring worden aangevraagd bij de gemeente. Voor een ontheffing zijn gegronde redenen nodig die worden beschreven in een projectbesluit. Daarin worden alle argumenten tegen elkaar afgewogen en door midden van nader onderzoek bekeken of de ontheffing kan worden verleend in de vorm van een vergunning. De Beleidskaart Archeologie vormt hierbij de basis voor de argumentatie betreffende de archeologie.

3.3 Beleidskaart Archeologie

In praktisch opzicht vraagt de herziene Monumentenwet 1988 van gemeenten in de voorbereidingsfase van een nieuw bestemmingsplan inventariserend archeologisch onderzoek te laten uitvoeren en aan te geven welke conclusies de gemeente daaraan verbindt (artikel 38a, eerste lid). Een dergelijk onderzoek is in het kader van deze nota uitgevoerd. Op basis daarvan is een voor de gemeente vlakdekkende Beleidskaart Archeologie gemaakt, die de archeologische onderlegger vormt bij het opstellen van bestemmingsplannen.

Bij de totstandkoming van de Beleidskaart Archeologie is rekening gehouden met het feit dat niet voor iedere ruimtelijke ontwikkeling een archeologisch onderzoek verplicht kan worden gesteld. Het belasten van iedere kleine ruimtelijke ontwikkeling met archeologisch onderzoek zal vooral als last worden ervaren wat ten koste gaat van het maatschappelijk draagvlak. De gemeente heeft daarom voor alle archeologiegebieden een ondergrens voor archeologisch onderzoek op de beleidskaart aangegeven. De gebieden komen niet overeen met de bestemmingsgebieden, want de archeologiegebieden zijn bepaald aan de hand van archeologische gegevens en oude kaarten. Voor de gebieden gelden andere regels; soms

moet al bij kleine plangebieden rekening worden gehouden met archeologie en soms pas bij heel grote plangebieden.
Bij de vaststelling van vrijstellingsgrenzen is getracht een verantwoorde balans te vinden tussen enerzijds de belangen van de archeologische monumentenzorg en anderzijds de maatschappelijke en organisatorische uitvoerbaarheid van archeologisch onderzoek.
Aangezien de archeologische beleidskaart hét basisinstrument vormt voor het gemeentelijk archeologiebeleid, zal de gemeente de nota en de kaart daarop actualiseren indien daartoe op grond van archeologisch onderzoek of wetswijzigingen aanleiding bestaat.

Opgegraven of niet-behoudwaardige vindplaatsen worden niet op de bestemmingsplankaart aangeduid. Dat geldt ook voor terreindelen die op grond van een bureau-, verkennend en/of karterend onderzoek archeologisch niet of onvoldoende waardevol zijn bevonden. Voor het overige gebied van het bestemmingsplan wordt de Beleidskaart Archeologie als onderlegger voor de plankaart gebruikt. Daarnaast worden archeologische voorschriften ten aanzien van de afgifte van bouw- en aanlegvergunningen in het bestemmingsplan opgenomen. Is het nieuwe bestemmingsplan eenmaal vastgesteld, dan wordt bij de vergunningprocedure bovenstaand stappenplan doorlopen.

3.4 Archeologisch waardevolle gebieden en archeologieregimes

In de gemeente Aalsmeer zijn op bescheiden schaal archeologische waarden aangetoond. Op een aantal plaatsen is bij nieuwe ontwikkelingen, vooral als deze grootschalig zijn, verkennend archeologisch onderzoek vereist. Cultureel Erfgoed Noord-Holland adviseert de gemeente dan ook hiervoor een beleid te voeren dat in eerste instantie gericht is op behoud van waardevolle elementen en structuren.

Voor het grondgebied van de gemeente wordt geadviseerd een beleid te voeren waarbij de omvang van de bodemverstorende activiteit bepalend is. Dit betekent dat slechts bij werkzaamheden die een bepaalde maat te boven gaan rekening hoeft te worden gehouden met archeologische waarden. Daarbij wordt een indeling gehanteerd in verschillende categorieën “Archeologisch waardevol gebied”, elk met eigen criteria van vrijstelling. Beneden de in de criteria genoemde omvang hoeft met archeologische waarden geen rekening te worden gehouden. Binnen de gemeente Aalsmeer is in dit advies een aantal volledig archeologievrije gebieden vastgesteld. Het is niet uitgesloten dat voortschrijdend inzicht kan leiden tot het instellen van meer van dergelijke gebieden.

Het gemeentebestuur geeft door middel van regimes aan welk niveau van archeologiebeleid in een bepaald gebied als 'redelijk' kan worden beschouwd. De regimes komen tot stand op basis van de bekende archeologische waarden, de kennis van de geschiedenis en de eventuele recente bodemverstoringen. Gezamenlijk leiden deze gegevens tot een verwachting met betrekking tot het aantreffen van archeologische sporen in de bodem. Deze verwachting is op basis van ervaring omgezet in regimes met de bijbehorende criteria.

Indien een bouwplan kleiner is dan de voor het gebied aangegeven criteria, is geen afweging van het archeologisch belang noodzakelijk.

Categorie	**Regime**
Eerste	Bij alle grondroerende werkzaamheden
Tweede	Bij plannen van 50 m2 en groter en grondroerende werkzaamheden dieper dan 40 cm beneden maaiveld
Derde	Bij plannen van 500 m2 en groter en grondroerende werkzaamheden dieper dan 40 cm beneden maaiveld
Vierde	Bij plannen van 10.000 m2 en groter en grondroerende werkzaamheden dieper dan 40 cm beneden maaiveld
Vijfde	Archeologievrij

Ter verduidelijking:
Bij de tweede categorie geldt:

- Als een plangebied dus 40 m2 is en 40 cm diep geroerd wordt, is rekening houden met archeologie niet nodig;
- Als een plangebied 50 m2 is en 30 cm diep geroerd wordt, ook niet.
- Als een plangebied 40 m2 is en de bodem tot 3 m wordt geroerd, dus ook niet.

Het regime van de eerste categorie geldt bijvoorbeeld voor de resten van een kerk in Calslagen.
Het regime van de tweede categorie is van toepassing op molenplaatsen waarvan de molen boven het maaiveld verdwenen is en voor kerkterreinen.
Voor de achtererven in het gebied De Bovenlanden wordt een regime van de derde categorie voorgesteld.
Voor de grootste onbebouwde en bebouwde gebieden in de gemeente geldt een regime van de vierde en vijfde categorie: hier is sprake van een geringe archeologische verwachting.

3.5 Archeologisch beslissingsproces

Aanvragen voor vergunningen en ontheffingen moeten worden getoetst aan de voorschriften van het betreffende bestemmingsplan en/of de erfgoedverordening. De aanvrager (initiatiefnemer van bodemverstorende activiteiten) kan daarbij verplicht worden gesteld om de archeologische waarde van het terrein dat volgens de aanvraag zal worden verstoord in voldoende mate te laten vaststellen. De aanvrager zal in dat geval archeologisch vooronderzoek (bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek) moeten laten uitvoeren. Indien uit dat vooronderzoek blijkt dat er geen belangrijke archeologische waarden aanwezig zijn of de kans op aanwezigheid van die waarden relatief klein is, dan kan de vergunning of ontheffing, in ieder geval vanuit archeologisch oogpunt, zonder meer worden verleend.

Indien uit het vooronderzoek naar voren komt dat de bodem belangwekkende resten bevat, dan kan de gemeente de vergunning verlenen onder de voorwaarde dat de aanvrager de

archeologische resten laat opgraven of dat het plan zodanig wordt aangepast dat deze in de bodem behouden blijven. In iedere fase van het vooronderzoek kan de vergunning of ontheffing dus worden verleend, mits de archeologische waarde van het terrein in de betreffende fase voldoende is vastgesteld. In onderstaand stappenplan wordt dat uiteen gezet.

3.5.1 Stappenplan

In de volgende tabel is het stappenplan voor archeologie weergegeven. De gemeente kan gebruikmaken van dit stappenplan wanneer archeologie een rol speelt in ruimtelijke ontwikkelingen. De rode pijlen gelden als het antwoord op de kwestie in het blok nee is, de groene als het antwoord ja is. De zwarte pijlen dienen in ieder geval doorlopen te worden. Het stappenplan werkt van boven naar beneden. Slechts in voorkomende gevallen kunnen er stappen overgeslagen worden.

3.5.2 Fysieke obstakels die onderzoek verhinderen

Soms kan door fysieke belemmeringen niet bepaald worden of in de bodem van een plangebied archeologische resten liggen. In dat geval kunnen de sloop- of bouwwerkzaamheden archeologisch begeleid worden, zoals beschreven in 3.4. Een begeleiding in dit stadium wordt volgens de KNA gezien als een ‘waarderend vooronderzoek’. Indien tijdens de begeleiding archeologische waarden worden aangetroffen, dient de bevoegde overheid een selectiebesluit te nemen. Indien de begeleiding na dit besluit wordt voortgezet (positief selectiebesluit), dan heeft de begeleiding volgens de KNA hetzelfde doel als een opgraving. Voor beide vormen van begeleiding is de gemeenten verplicht een Programma van Eisen op te (laten) stellen.

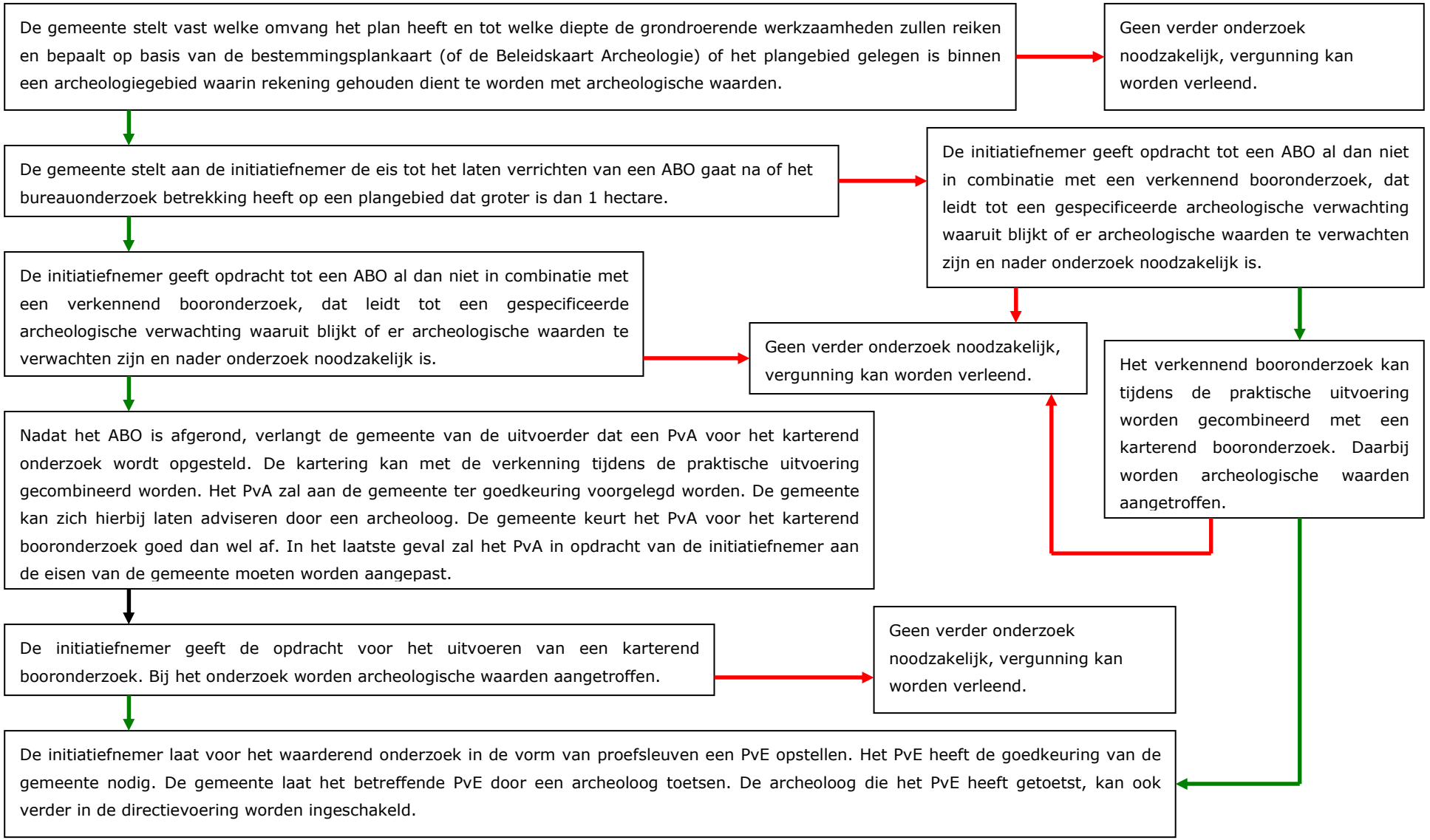
De gemeente stelt vast welke omvang het plan heeft en tot welke diepte de grondroerende werkzaamheden zullen reiken en bepaalt op basis van de bestemmingsplankaart (of de Beleidskaart Archeologie) of het plangebied gelegen is binnen een archeologiegebied waarin rekening gehouden dient te worden met archeologische waarden.
Geen verder onderzoek noodzakelijk, vergunning kan worden verleend.
De gemeente stelt aan de initiatiefnemer de eis tot het laten verrichten van een ABO gaat na of het bureauonderzoek betrekking heeft op een plangebied dat groter is dan 1 hectare.
De initiatiefnemer geeft opdracht tot een ABO al dan niet in combinatie met een verkennend booronderzoek, dat leidt tot een gespecificeerde archeologische verwachting waaruit blijkt of er archeologische waarden te verwachten zijn en nader onderzoek noodzakelijk is.
De initiatiefnemer geeft opdracht tot een ABO al dan niet in combinatie met een verkennend booronderzoek, dat leidt tot een gespecificeerde archeologische verwachting waaruit blijkt of er archeologische waarden te verwachten zijn en nader onderzoek noodzakelijk is.
Geen verder onderzoek noodzakelijk, vergunning kan worden verleend.
Het verkennend booronderzoek kan tijdens de praktische uitvoering worden gecombineerd met een karterend booronderzoek. Daarbij worden archeologische waarden aangetroffen.
Nadat het ABO is afgerond, verlangt de gemeente van de uitvoerder dat een PvA voor het karterend onderzoek wordt opgesteld. De kartering kan met de verkenning tijdens de praktische uitvoering gecombineerd worden. Het PvA zal aan de gemeente ter goedkeuring voorgelegd worden. De gemeente kan zich hierbij laten adviseren door een archeoloog. De gemeente keurt het PvA voor het karterend booronderzoek goed dan wel af. In het laatste geval zal het PvA in opdracht van de initiatiefnemer aan de eisen van de gemeente moeten worden aangepast.
De initiatiefnemer geeft de opdracht voor het uitvoeren van een karterend booronderzoek. Bij het onderzoek worden archeologische waarden aangetroffen.
Geen verder onderzoek noodzakelijk, vergunning kan worden verleend.
De initiatiefnemer laat voor het waarderend onderzoek in de vorm van proefsleuven een PvE opstellen. Het PvE heeft de goedkeuring van de gemeente nodig. De gemeente laat het betreffende PvE door een archeoloog toetsen. De archeoloog die het PvE heeft getoetst, kan ook verder in de directievoering worden ingeschakeld.

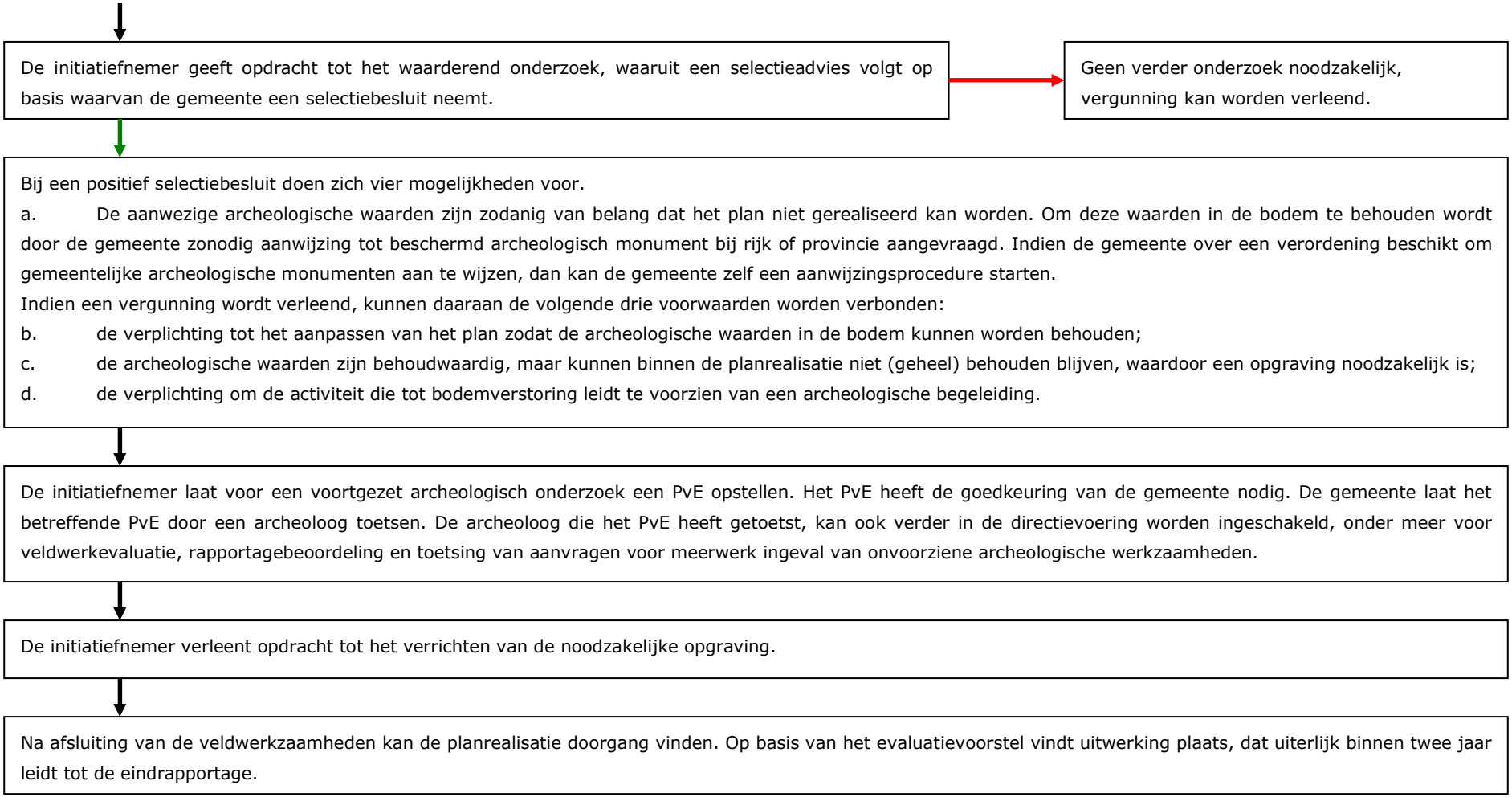
De initiatiefnemer geeft opdracht tot het waarderend onderzoek, waaruit een selectieadvies volgt op basis waarvan de gemeente een selectiebesluit neemt.
Geen verder onderzoek noodzakelijk, vergunning kan worden verleend.
Bij een positief selectiebesluit doen zich vier mogelijkheden voor.
a. De aanwezige archeologische waarden zijn zodanig van belang dat het plan niet gerealiseerd kan worden. Om deze waarden in de bodem te behouden wordt door de gemeente zonodig aanwijzing tot beschermd archeologisch monument bij rijk of provincie aangevraagd. Indien de gemeente over een verordening beschikt om gemeentelijke archeologische monumenten aan te wijzen, dan kan de gemeente zelf een aanwijzingsprocedure starten.
Indien een vergunning wordt verleend, kunnen daaraan de volgende drie voorwaarden worden verbonden:
b. de verplichting tot het aanpassen van het plan zodat de archeologische waarden in de bodem kunnen worden behouden;
c. de archeologische waarden zijn behoudwaardig, maar kunnen binnen de planrealisatie niet (geheel) behouden blijven, waardoor een opgraving noodzakelijk is;
d. de verplichting om de activiteit die tot bodemverstoring leidt te voorzien van een archeologische begeleiding.
De initiatiefnemer laat voor een voortgezet archeologisch onderzoek een PvE opstellen. Het PvE heeft de goedkeuring van de gemeente nodig. De gemeente laat het betreffende PvE door een archeoloog toetsen. De archeoloog die het PvE heeft getoetst, kan ook verder in de directievoering worden ingeschakeld, onder meer voor veldwerkevaluatie, rapportagebeoordeling en toetsing van aanvragen voor meerwerk ingeval van onvoorziene archeologische werkzaamheden.
De initiatiefnemer verleent opdracht tot het verrichten van de noodzakelijke opgraving.
Na afsluiting van de veldwerkzaamheden kan de planrealisatie doorgang vinden. Op basis van het evaluatievoorstel vindt uitwerking plaats, dat uiterlijk binnen twee jaar leidt tot de eindrapportage.

3.6 Juridische regeling in het bestemmingsplan

In bijlage F is een standaard opgenomen voor het opnemen van archeologie in bestemmingplannen. Deze standaard zorgt ervoor dat archeologie op juridische wijze wordt meegenomen bij het ontwikkelen of opnieuw vaststellen van bestemmingsplannen.

3.6.1 Verantwoording archeologische zorgplicht in de toelichting van het bestemmingsplan

De gemeente heeft in het kader van deze nota een globale inventarisatie van archeologische waarden laten uitvoeren en zal de resultaten daarvan doorvertalen in toekomstige bestemmingsplannen. Op het moment dat vanwege concrete projecten bouw- en aanlegvergunningen worden aangevraagd, zal de aanvrager de archeologische waarde ter plaatse van het plangebied nader moeten laten vaststellen.

In de toelichting van het betreffende bestemmingsplan zal worden ingegaan op het gemeentelijk archeologiebeleid en op de ten behoeve van het plan uitgevoerde inventarisatie van archeologische waarden binnen het bestemmingsplangebied. Daarnaast wordt hier de onderbouwing gegeven voor de dubbelbestemming "archeologisch waardevol gebied" en wordt gewezen op de eventuele consequenties van het verlenen van een vergunning of ontheffing. De verschillende categorieën archeologiegebieden op de Beleidskaart Archeologie kunnen direct als dubbelbestemmingen doorvertaald worden naar de plankaarten van nieuwe bestemmingsplannen. Op de plankaart wordt de categorie van het gebied vermeld. De categorie wordt als voorschrift in de bestemmingsplannen opgenomen. Daarnaast worden in de voorschriften de relevante begrippen gedefinieerd en de archeologiegebieden als dubbelbestemming met voorrangsbepaling aangegeven.

3.6.2 Verantwoording archeologische zorgplicht in de regels en op de bestemmingsplankaart

De Monumentenwet 1988 vraagt van gemeenten bij het vaststellen of herzien van een bestemmingsplan rekening te houden met eventueel aanwezige archeologische resten. De Monumentenwet 1988 beoogt daarmee alle (op)nieuw vast te stellen bestemmingsplannen zodanig te laten opstellen dat *daarin* en bij de *voorbereidingsfase* daarvan, het archeologisch belang een volwaardige plaats krijgt.

Aanvullend op de voorbereidende fase kunnen op basis van de Monumentenwet 1988 in het bestemmingsplan in het belang van de archeologische monumentenzorg voorschriften worden verbonden aan een aanlegvergunning, bouwvergunning en ontheffing. De voorschriften kunnen ertoe strekken dat de aanvrager van dergelijke vergunningen of een projectbesluit kan worden verplicht een rapport te overleggen. Uit dat rapport moet voor de gemeente duidelijk blijken welke archeologische waarden bedreigd worden door de bodemingrepen.

Voor archeologische monumenten aangewezen door Rijk, Provincie of de gemeente zelf, geldt dat bij de vaststelling van een nieuw bestemmingsplan geen regeling hoeft te worden

opgenomen die voorziet in de bescherming van deze monumenten. Deze bescherming is immers al geregeld door, respectievelijk, de Monumentenwet, de provinciale of de gemeentelijke erfgoedverordening. Het is raadzaam deze monumenten op te nemen op de plankaart van het bestemmingsplan.

Aanlegvergunning
Ter bescherming van de (verwachte) archeologische waarden in het gebied met de dubbelbestemming "Waarde-Archeologie (WR-A)" kan in de voorschriften bij deze bestemming een aanlegvergunningvereiste worden opgenomen voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerken zijnde, of werkzaamheden die schadelijk kunnen zijn voor de (verwachte) archeologische waarden. Voorbeelden daarvan zijn: egaliseren; ophogen of afgraven van grond; rooien of vellen van houtopstanden; aanleg van wegen; ingraven van leidingen; bebossen van gronden; graven, verbreden of dempen van greppels of sloten; wijzigen van het grondwaterpeil; aanbrengen van natuurvriendelijke oevers; uitgraven van poelen en vijvers; bouwrijp maken van een gebied; scheuren van grasland; diepploegen (dieper dan 40 cm); diepwoelen; aanleggen en intensiveren van drainage.
Wanneer voor een bepaalde activiteit nooit een aanlegvergunning kan worden verleend (omdat dan een te ernstige aantasting plaats vindt van de te beschermen belangen) kan een gebruiksverbod worden opgenomen.

Bouwvergunning
Indien het bestemmingsplan een onderzoeksrapport voorschrijft, dan dient de aanvrager van een bouwvergunning bij de aanvraag een dergelijk rapport mee te leveren. Indien het rapport niet voldoet aan de inhoudelijke voorschriften die hiervoor gelden, dan kan de gemeente, conform de standaardprocedure bij de ontvankelijkheidstoets, binnen 4 weken om aanvullende gegevens vragen. De aanvrager heeft vervolgens tot maximaal 4 weken de tijd om de aanvullende gegevens aan te leveren. Doet de aanvrager dit niet of is de aanvulling onvoldoende, dan kan de gemeente besluiten de aanvraag verder buiten behandeling te laten.

Ontheffingen
Ontheffingen worden verstrekt door de gemeente indien de aanvrager van een bouw- of aanlegvergunning niet aan de ontheffingsgrenzen voldoet voor archeologisch onderzoek. Indien de aanvrager een plangebied heeft dat kleiner en/of minder diep gaat dan de grenzen die in het betreffende regime gesteld zijn wordt de vergunning verleent zonder dat er eerst archeologisch vooronderzoek dient plaats te vinden.

Overige vergunningen, verboden en bepalingen

Bouwvoorschriften
Aangezien de dubbelbestemming "Waarde-Archeologie (WR-A)" geen compleet verbod op bouwen moet inhouden, kunnen aan deze bestemming bouwvoorschriften worden verbonden, mits de onderliggende bestemming bebouwing mogelijk maakt. Tevens bestaat de mogelijkheid voorwaarden te stellen in de (binnenplanse) vrijstellingsregeling ter

bescherming van de (verwachte) archeologische waarden. Indien noodzakelijk moet een rapport inzake de archeologische waarde van het te bebouwen terrein worden toegevoegd aan de indieningsvereisten bij de aanvraag van een bouwvergunning.

Bouwverbod

Indien op de plankaart de dubbelbestemming "Waarde-Archeologie (WR-A)" is aangeduid en in de bodem zijn daadwerkelijk archeologische resten aanwezig dan kan een bouwverbod worden ingesteld. Dit geldt tenminste voor terreinen die als beschermd archeologisch monument zijn aangewezen, maar kan ook voor andere terreinen worden gebruikt waarvoor de gemeente dit van belang acht.

Bouwverordening

In de bouwverordening is geregeld voor welke werkzaamheden een sloopvergunning aangevraagd moet worden. Een sloopvergunning moet en kan slechts worden geweigerd op grond van de in de bouwverordening genoemde gronden. Het is daarom zaak de bouwverordening op dit punt aan te passen, zodat archeologische waarden (maar ook mogelijk aanwezige bouwhistorische resten) niet ongezien bij de sloop verdwijnen. Bij wijziging of sloop van provinciale of rijksmonumenten wordt vaak een bouwhistorisch onderzoek voorgeschreven om bouwhistorische waarden te documenteren die niet behouden kunnen worden. In de gemeentelijke bouwverordening zullen vergelijkbare bepalingen worden opgenomen.

Wijzigingsbevoegdheid

De gemeente kan met behulp van de wijzigingsbevoegdheid (nWro, artikel 3.6) de dubbelbestemming "Waarde-Archeologie (WR-A)" op de plankaart van het bestemmingsplan zodanig wijzigen dat de begrenzingen ervan worden veranderd, de omvang wordt vergroot of verkleind, dan wel van de plankaart worden verwijderd.

Polderpeil en waterbodems

Bestemmingsplannen hebben ook betrekking op water en ook hierbij geldt dat de mogelijke aanwezigheid van archeologische resten moet worden afgewogen. Dit betekent onder meer dat bij baggerwerkzaamheden in archeologiegevoelige gebieden rekening moet worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.
Daarnaast kunnen bij het wijzigen van waterpeilen archeologische belangen in het geding zijn. Bij verlaging van het peil of bij sterke schommelingen kan verdroging van de archeologische lagen optreden, waarbij houten voorwerpen, zaden en dergelijke verloren kunnen gaan. Indien peilwijzigingen worden voorgesteld, zal voortaan rekening worden gehouden met de aanwezige of verwachte archeologische resten.

WABO omgevingsvergunning

In het kader van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (WABO) zullen burgers en bedrijven vanaf 1 juli 2010 voor alle bouw- en/of grondwerkactiviteiten kunnen volstaan met het aanvragen van één omgevingsvergunning, in tegenstelling tot de huidige situatie waarin meerdere vergunningen noodzakelijk kunnen zijn.

3.8 Communicatiebeleid ruimtelijke plannen

De nieuwe archeologiewetgeving en de beleidsmatige vertaling ervan door de gemeente kan voor ruimtelijke planvorming en ingrepen grote financiële en/of organisatorische consequenties hebben. Niet alleen voor de gemeente zelf, maar ook voor grondeigenaren en -gebruikers, plannenmakers en initiatiefnemers van bodemingrepen. Het bestemmingsplan zal dan ook voor alle betrokkenen inzichtelijk maken waarom en wanneer archeologisch (voor)onderzoek noodzakelijk is. De onderzoeksplicht zal daarnaast gekoppeld worden aan een helder systeem van vergunningen en ruimtelijke procedures. De besluiten met betrekking tot archeologische vindplaatsen zullen door de gemeente op een zorgvuldige, transparante, rechtvaardige en rechtmatige wijze tot stand worden gebracht. Dergelijke besluiten staan bovendien open voor beroep- en bezwaar.

4. Archeologische monumentenzorg

4.1 Gemeente als bevoegde overheid voor archeologie

In het Europese en landelijke archeologiebeleid staat behoud van archeologische resten voorop. Ook de gemeente is van mening dat de resten voor zover dat kan *in situ* bewaard moeten blijven. Daartoe is het noodzakelijk te weten waar zich die resten bevinden. De beleidskaart die bij deze nota hoort, brengt de gebieden waar de kans groot is dat er zich resten bevinden in kaart. Deze kennis maakt het mogelijk de ruimtelijke plannen af te stemmen op die resten en ze zo te behouden. Soms is archeologisch onderzoek echter onvermijdelijk.
Het archeologische onderzoekstraject bestaat uit een paar stappen:
1. archeologisch bureauonderzoek (ABO),
Op basis van het bureauonderzoek wordt de gespecificeerde archeologische verwachting voor het betreffende plangebied opgesteld en kan worden aangegeven in welke mate de (mogelijk) aanwezige waarden door de planrealisatie schade zullen leiden. Op grond daarvan wordt in het rapport een advies voor eventuele vervolgstappen geformuleerd: verder archeologisch onderzoek of géén verder archeologisch onderzoek.

2. Inventariserend Veldonderzoek (IVO)
    2.a verkennend,
    2b. karterend,
    2c. waarderend onderzoek.

Het doel van inventariserend veldonderzoek is het aanvullen en toetsen van de gespecificeerde verwachting, dat gebaseerd is op het bureauonderzoek. De verkennende fase van het inventariserend veldonderzoek heeft tot doel kansarme zones uit te sluiten en kansrijke zones van het plangebied te selecteren voor de volgende fase.
Na het karterend onderzoek wordt een Programma van Eisen opgesteld op basis waarvan het waarderend onderzoek moet worden uitgevoerd.
3a. Na het inventariserend veldonderzoek wordt vervolgens een Programma van Eisen opgesteld voor de laatste stap van het traject dat bestaat uit een opgraving. Het doel van opgraven is het documenteren van gegevens en het veiligstellen van materiaal van vindplaatsen om daarmee informatie te behouden die van belang is voor kennisvorming over het verleden.
3b. Een uitzondering is het archeologisch begeleiden van grondroeringen. Dit houdt in dat een archeoloog bij het bouwrijp maken, slopen of wat voor grondwerkzaamheden dan ook, eventueel aangetroffen archeologische resten documenteert. Het werk loopt daardoor geen vertraging op. Voor een AB vereist de KNA ook een PvE.
Iedere onderzoeksstap resulteert (behalve de Programma's van Eisen) in een archeologisch rapport. Op grond van dat rapport beslist de gemeente of het onderzoekstraject al dan niet moet worden voortgezet. Indien mogelijk zal de gemeente beslissen dat verschillende stappen in één fase kunnen worden doorlopen en gerapporteerd of dat in voorkomende

gevallen onderzoeksstappen kunnen worden overgeslagen. Het archeologisch onderzoekstraject vormt voor de gemeente dus tevens een besluitvormingstraject.

4.2 Gemeente en archeologisch onderzoek

De gemeente zal initiatiefnemers van bodemingrepen in zekere mate verplichten tot het doen van archeologisch (voor)onderzoek. Hoe dat werkt in de dagelijkse gemeentelijke praktijk komt in dit hoofdstuk aan de orde. Het belangrijkste aspect daarbij vormt het onderzoekstraject en welke beslissingen op welke momenten de gemeente daarbij neemt. Tevens wordt uiteengezet hoe een procedurele koppeling gemaakt wordt tussen het onderzoekstraject en de vergunningverlening. Verder wordt aandacht geschonken aan de beleidsvoornemens ten aanzien van behoud en beheer van archeologisch waardevolle terreinen.

De gemeente als opdrachtgever
De gemeente is niet alleen bevoegde overheid, maar in veel gevallen zelf initiatiefnemer van ruimtelijke ingrepen (bouw- en inrichtingsprojecten, infrastructuur, rioleringen en andere bodemverstorende activiteiten). In die gevallen is de gemeente zelf veroorzaker en dient zij- net als andere veroorzakers - archeologisch onderzoek uit te laten voeren. De gemeentelijke archeologische uitvoeringsprojecten zullen in concurrentie worden aanbesteed. Voor wat betreft waardestellend onderzoek en opgravingen vindt aanbesteding plaats op basis van een toereikend archeologisch Programma van Eisen.

4.3 Toezicht en kwaliteitsborging van archeologisch onderzoek

De kern van het geliberaliseerde archeologiebestel is dat het de initiatiefnemer van ruimtelijke ingrepen (zowel de gemeente als private opdrachtgevers) vrijstaat om voor de uitvoering van alle vormen van archeologisch onderzoek zelf een keuze te maken uit erkende aanbieders op de archeologische markt. De rijksoverheid is verantwoordelijk voor het toezicht op de uitvoering van de archeologische werkzaamheden die onder de opgravingsvergunning vallen. Dit toezicht is ondergebracht bij de afdeling archeologie van de Erfgoedinspectie.

Om de kwaliteit van het onderzoeks- en besluitvormingstraject in de archeologische monumentenzorg in het geliberaliseerde bestel te waarborgen heeft de rijksoverheid samen met de beroepsgroep van archeologen het handboek Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) in het leven geroepen. In dit handboek staan de kwaliteitseisen die betrekking hebben op de vorm, informatieplicht, verslaglegging en deskundigheid van de uitvoerders van archeologisch onderzoek. In de KNA worden niet zozeer inhoudelijke eisen gesteld, maar wordt omschreven welke handelingen (‘processtappen’) ten minste moeten worden uitgevoerd om van basiskwaliteit te kunnen spreken. De uitvoerder van archeologisch veldwerk is volgens het Besluit Archeologische Monumentenzorg verplicht zich te houden aan

de KNA. De KNA is te vinden op de website van de SIKB, waar ook handleidingen te vinden zijn om de kwaliteit van archeologisch onderzoek te waarborgen.[2]

4.4 Programma van Eisen en Plan van Aanpak

Een proefsleuvenonderzoek of opgraving behoort volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie te worden uitgevoerd op basis van een Programma van Eisen (PvE). In het PvE legt de gemeente de voorwaarden en eisen ten aanzien van de inhoudelijke vraagstelling (*wat* er moet worden onderzocht) en de praktische uitvoering (*hoe* het moet worden onderzocht) vast. Een PvE is 1 jaar geldig en dient volgens de KNA opgesteld te worden door een daartoe bekwaam senior-archeoloog.
De KNA vereist dat het Programma van Eisen wordt goedgekeurd door de bevoegde overheid, terwijl zij volgens de Nederlandse regelgeving daartoe niet verplicht is. Om de kwaliteitseisen conform de KNA te waarborgen zal de gemeente eisen dat het PvE ter goedkeuring aan haar wordt voorgelegd voordat met het proefsleuvenonderzoek of de opgraving wordt begonnen.
Indien het karterend onderzoek wordt uitgevoerd in plangebieden die groter zijn dan 1 hectare, stelt de gemeente de eis dat het Plan van Aanpak voor een dergelijk onderzoek ter goedkeuring aan de gemeente wordt voorgelegd.
Het Plan van Aanpak (PvA) is een concrete planning van het veldwerk en een beschrijving van de wijze waarop het onderzoek wordt uitgevoerd. Het voldoet aan een PvE indien aanwezig. Het PvA bevat een beredeneerde keuze van toe te passen methodiek(en).
De gemeente zal het PvE en PvA laten toetsen door een daartoe bekwaam en onafhankelijk senior-archeoloog. De gemeente beoogt daarmee de kwaliteitseisen conform de KNA te waarborgen en deskundig advies te garanderen. De goedkeuringsvereiste voor beide documenten zal door de gemeente bij verordening worden vastgelegd.

4.5 Selectiebesluit

In het selectiebesluit wordt door de bevoegde overheid gemotiveerd aangegeven welke gevolgen de onderzoeksresultaten hebben voor zowel de aangetroffen vindplaats als het voorgenomen plan. Bij een selectiebesluit wordt door het gemeentebestuur in eerste instantie gestreefd naar behoud in de bodem van een behoudwaardige vindplaats. Eventueel noodzakelijke beheersmaatregelen voor het optimale behoud ervan wordt bij dit streven in overweging genomen en zonodig in de planontwikkeling en -uitwerking meegenomen. Dat kan door bijvoorbeeld een bouwlocatie zodanig te situeren, dat de archeologische vindplaats niet wordt aangetast, of door zodanig te bouwen of aan te leggen, dat de archeologische overblijfselen zo ongeschonden mogelijk blijven. Indien behoud *in situ* naar het oordeel van de gemeente niet mogelijk is, zorgt zij ervoor dat het archeologisch vooronderzoek wordt voortgezet in de vorm van een opgraving (behoud *ex situ*). Het doel van opgraven is het

2 SIKB 2007a en 2007b.

documenteren van gegevens en het veiligstellen van materiaal van vindplaatsen om daarmee informatie te behouden die van belang is voor kennisvorming over het verleden. Een selectiebesluit kan echter ook negatief uitvallen, wat betekent dat de vindplaats naar het oordeel van de gemeente niet behoudwaardig is. Daarbij wordt besloten dat de aanwezige archeologische waarden ongedocumenteerd verloren mogen gaan.
De term selectiebesluit komt niet in de wet- en regelgeving voor. Het heeft dan ook alleen een juridische betekenis als het is opgenomen op grond van een wettelijke bevoegdheid, zoals de bevoegdheid aan een vergunning voorschriften te verbinden of om een vergunning te verlenen of weigeren.[3]

4.6 Toevalsvondsten

Degene die anders dan bij het doen van opgravingen een vondst doet waarvan hij weet dan wel redelijkerwijs kan vermoeden dat het archeologisch van waarde is, heeft krachtens de Monumentenwet 1988 de plicht de betreffende vondst zo spoedig mogelijk te melden. Dat dient formeel bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed te gebeuren (Monumentenwet art. 53), maar het kan ook bij het Provinciaal depot in Wormer. Een dergelijke toevalsvondst levert nieuwe informatie op over het bodemarchief en is daarom voor een goede archeologische monumentenzorg van eminent belang.
Volgens het Burgerlijk Wetboek is de vinder voor 50% eigenaar van de vondst, de eigenaar van de grond waarop de vondst is gevonden is voor de andere 50% eigenaar. De vondst dient (maximaal) 6 maanden voor onderzoek ter beschikking gesteld te worden. Vondsten van een eventueel eruit voortvloeiend opgravend onderzoek zijn eigendom van de Provincie Noord Holland. Doelbewust graven naar vondsten is voor niet-archeologen niet toegestaan.
Het is denkbaar dat archeologisch vooronderzoek – of dat nu plaatsvindt bij het realiseren van het bestemmingsplan of bij de afgifte van een bouw- of aanlegvergunning – aantoont dat er waarschijnlijk geen archeologische sporen en resten van waarde in de bodem aanwezig zijn, maar dat er tijdens bodemingrepen in het kader van werken en werkzaamheden waarvoor de betreffende vergunning is verleend toch een belangrijke vondst wordt gedaan. Vanzelfsprekend zal in dergelijke situaties de initiatiefnemer niet gehouden zijn tot vergoeding van de kosten van het eventueel daaruit voortvloeiende archeologisch onderzoek. Hij heeft immers aan zijn wettelijke verplichtingen voldaan, en wel op basis van een gemeentelijk besluit, dat hem de ruimte gaf het voorgenomen initiatief te realiseren.

De melding van een toevalsvondst kan er in bijzondere gevallen toe leiden dat de rijksoverheid gelast de werken of werkzaamheden voor bepaalde of onbepaalde tijd geheel of gedeeltelijk stil te leggen ten behoeve van archeologisch onderzoek. De schade die hierdoor wordt veroorzaakt, wordt door het Rijk naar redelijkheid vergoed.

3 Luinge p. 10

5. Archeologie en de gemeentelijke organisatie

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt eerst aandacht geschonken aan afstemming en verdeling van taken en verantwoordelijkheden op het gebied van het archeologiebeleid binnen de gemeentelijke organisatie. Vervolgens wordt uiteengezet hoe archeologie kan worden ingezet voor erfgoedparticipatie en -educatie. Daarbij vormt participatie van amateur-archeologen aan archeologisch onderzoek en educatie van de schoolgaande jeugd een belangrijk onderdeel. Verder wordt uiteengezet hoe de gemeente bekendheid wil geven aan de consequenties van haar archeologiebeleid. Tot slot komt het beleidsvoornemen aan de orde om het archeologisch verleden als inspiratiebron te benutten bij ruimtelijke inrichtingsprojecten.

5.2 Gemeentelijke archeologiemedewerkers

Binnen de gemeente zal één medewerker optreden als coördinator van en aanspreekpunt voor zaken met betrekking tot de archeologische monumentenzorg. Hij of zij heeft tot taak het archeologisch monumentenzorgbeleid verder te ontwikkelen, vergunningaanvragen te behandelen en de uitvoering van benodigde archeologische werkzaamheden voor te bereiden en te begeleiden en in te passen in publieke en private uitvoeringsprojecten. Voor zaken waarvoor de expertise van een (senior-) archeoloog is vereist, wordt extern advies ingewonnen en worden opdrachten daartoe aan erkende en bevoegde bedrijven en archeologen uitbesteed.

De gemeente kan op het gebied van de archeologische monumentenzorg meer tot stand brengen door samenwerking met andere gemeenten in regionaal verband. Het gemeentelijk bodemarchief is in hoge mate vergelijkbaar met omliggende gemeenten. De gemeente zal onderzoeken of een samenwerkingsverband kan worden aangegaan met Cultureel Erfgoed Noord-Holland in de vorm van de inzet van een regio-archeoloog.

5.3 Erfgoedverordening

Op grond van de herziene Monumentenwet 1988 kunnen gemeenten een archeologieverordening (of erfgoed- of monumentenverordening met archeologie) opstellen om de beleidskaart een juridische status te geven zolang de beleidskaart nog niet via de bestemmingsplannen zijn vastgesteld. De verordening voorziet dus in een overgangsfase, en is een bindend instrument zolang de belangen van de archeologische monumentenzorg niet in de nog geldige, oudere bestemmingsplannen is geregeld.
De gemeente Aalsmeer heeft reeds momenteel een monumentenverordening, van kracht sinds 2005, die alleen betrekking heeft op de bescherming van bovengrondse (gebouwde)

monumenten. De gemeente zal deze verordening wijzigen in een erfgoedverordening in het belang van de archeologische monumentenzorg, zolang die belangen niet zijn geregeld in de bestemmingsplannen. De gewijzigde verordening wordt vastgesteld door de raad.
De verordening kan als bindend instrument dienen zolang de belangen van de archeologische monumentenzorg niet in de bestemmingsplannen zijn geregeld. De archeologieverordening gaat samen met een Beleidskaart Archeologie waarop staat aangegeven welke bepalingen waar van toepassing zijn.

Met de gewijzigde Monumentenwet 1988 krijgt de gemeente de bevoegdheid enkele aspecten van de archeologische uitvoeringspraktijk bij verordening te regelen. Hiermee beoogt de wetgever gemeenten een instrument te geven om regie te voeren over archeologisch onderzoek dat in opdracht van de initiatiefnemer wordt uitgevoerd.

5.4 Erfgoedcommissie en reglement

Het is van belang dat ook in de monumentencommissie rekening gehouden wordt met de archeologische resten in het gemeentelijk grondgebied. Zo is het belangrijk dat bij (restauratie)werkzaamheden bij bouwkundige monumenten rekening wordt gehouden met de mogelijk aanwezige archeologische waarden. Daartoe kan in eerste instantie kennis uit de voorliggende nota worden gebruikt. De gemeente Aalsmeer maakt gebruikt van de monumentenadviescommissie en van een archeoloog van Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland.

6. Financiën

In dit hoofdstuk wordt ter oriëntatie een indicatief overzicht gegeven van de kosten(posten) op het gebied van het gemeentelijk archeologiebeleid. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt in projectgebonden kosten en meer algemene kosten. Verder komt aan de orde hoe de uiteenlopende kosten van het archeologisch onderzoek en het gemeentelijk beleid worden gefinancierd.

6.1 Gemeentelijk archeologiebudget

Archeologisch onderzoek is door de onvoorspelbaarheid van de uitkomsten financieel lastig af te dekken. De gemeente Aalsmeer heeft op het moment van verschijnen van deze nota nog geen regeling voor deze kosten getroffen. De kosten voor het gemeentelijk archeologiebeleid kunnen niet volledig worden gedekt door bestaande gemeentelijke begrotingsposten of opname van archeologiekosten in gemeentelijke projectbegrotingen. Daarom wordt overwogen een gemeentelijk archeologiebudget in te stellen. Uit dit budget worden, voor zover er niet op andere wijze in kan worden voorzien, de diverse archeologiekosten bestreden. Op de eerste plaats kan het budget jaarlijks worden gevuld met gelden uit het gemeentefonds. In dit fonds doet de rijksoverheid jaarlijks stortingen ter vergoeding van de gemeentelijke uitvoeringslasten als gevolg van de herziene Monumentenwet 1988. Daarnaast zou een deel van de legesheffing (op bouw-, sloop-, aanleg- en milieuvergunningen) en bijvoorbeeld Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV2-) gelden aan het budget kunnen worden toegevoegd.

Het benodigde budget voor de uitvoering van archeologische monumentenzorgtaken zal door de gemeente ten minste worden samengesteld uit onderstaande kostenposten.

- contract met Cultureel Erfgoed Noord-Holland in het kader van de regio-archeologie;
- actualiseren van de Beleidskaart Archeologie na 4 jaar;
- wijzigen van de Monumentenverordening in een erfgoedverordening ter bescherming van het bodemarchief;

6.2 Het veroorzakersprincipe

Een belangrijk uitgangspunt van de gewijzigde Monumentenwet 1988 is het beschermen van archeologische waarden in situ. Het belang van een archeologische opgraving en wetenschappelijk onderzoek is hieraan ondergeschikt. Waar mogelijk moet bij beoogde ruimtelijke ontwikkelingen worden gezocht naar alternatieve locaties of naar aanpassingen in het ontwerp. Dit vereist op gemeentelijk niveau een nauwe afstemming tussen de beleidsterreinen cultuur(historie), milieu en ruimtelijke ordening. Van initiatiefnemers tot ruimtelijke ontwikkelingen wordt verlangd dat zij in een tijdig stadium aangeven hoe met

eventuele bodemverstorende ingrepen wordt omgegaan. Bij MER-plichtige projecten geldt een onderzoeksplicht.

Een tweede uitgangspunt is, dat de veroorzaker van een niet-vermijdbare verstoring van het archeologisch erfgoed procedureel en financieel verplicht is een opgraving te laten verrichten. Deze opgraving, die op wetenschappelijk verantwoorde wijze moet worden verricht, omvat ook het beschrijven van de resultaten en het deponeren van de vondsten in een Depot voor Bodemvondsten. De kosten die hiermee gepaard gaan dienen te worden beschouwd als normaal ondernemersrisico en zullen niet op de (rijks)overheid afgewenteld kunnen worden (veroorzakersprincipe).

De financiële gevolgen kunnen onder omstandigheden echter onevenredig zijn. In dit (bijzondere) geval bestaat voor het bestuursorgaan dat de verplichting heeft opgelegd, aanleiding om de betrokkene financieel tegemoet te komen. Het kan echter ook voorkomen, dat de kosten van een opgraving niet alleen onevenredig zijn voor de initiatiefnemer, maar ook voor het bestuursorgaan dat de opgraving noodzakelijk heeft beoordeeld en als verplichting heeft opgelegd. In die situatie kan er aanleiding zijn voor het Rijk om lagere overheden financieel tegemoet te komen door het verstrekken van een specifieke uitkering.

6.2.1 Projectkosten archeologisch onderzoek

In het kader van de planvoorbereiding kan het nodig zijn het archeologisch onderzoekstraject te doorlopen. De kosten voor archeologisch (voor)onderzoek dienen dan ook van meet af aan te worden meegenomen in de begroting van het betreffende project of besluit. Van de kosten van archeologisch onderzoek is geen eenduidige indicatie te geven omdat deze afhankelijk zijn van vele factoren. Zo is op voorhand niet duidelijk in hoeverre het onderzoekstraject moet worden doorlopen. Wel is duidelijk dat verkennend en karterend vooronderzoek relatief het goedkoopst is, waardestellend onderzoek duurder en een opgraving het duurst. Ten minste moet met onderstaande kostenposten in de projectbegroting rekening worden gehouden.

- Bureauonderzoek (de quick scan die hieraan vooraf gaat wordt kostenloos gedaan door Cultureel Erfgoed Noord-Holland);
- behoud in de bodem door planaanpassingen;
- schrijven of toetsen van Programma's van Eisen;
- advisering/directievoering (onder meer bij het laten toetsen van archeologische rapporten);
- inventariserend veldonderzoek (verkennend, karterend en waarderend);
- opgraving

6.2.2 Grondexploitatie

In de “Grondexploitatiewet” – die in 2008 in werking is getreden – worden kosten van archeologisch onderzoek op de zogenaamde ‘kostensoortenlijst’ gezet. Dit betekent dat deze kosten kunnen worden meegenomen in de exploitatie en dat kostenverhaal op ontwikkelaars mogelijk is. Deze kosten drukken dan op het bestemmingsplan- of projectgebied en worden volgens een bepaalde methodiek omgeslagen en in rekening gebracht. Genoemde wet is

bedoeld als 'stok achter de deur'. Dit houdt in dat publiekrechtelijke kostenverhaal alleen nodig is als niet anderszins (via overeenkomst) is veilig gesteld dat kostenverhaal zal plaatsvinden.

6.2.3 Excessieve kosten van archeologisch onderzoek

Bij strikte toepassing van het veroorzakersprincipe kan de realisatie van een project in gevaar komen door de hoogte van de archeologiekosten. Bij grote projecten zullen de kosten voor archeologie naar verhouding niet snel worden ervaren als excessief. Kleinschalige initiatieven, in zowel ruimtelijke als economische zin, daarentegen zullen eerder leiden tot archeologiekosten die niet in verhouding staan tot de totale stichtingskosten. In een dergelijk situatie is in de Monumentenwet 1988 (art. 42) vastgelegd dat indien het niet redelijk is de kosten volledig ten laste komen van de veroorzaker de gemeente dan de archeologiekosten van de veroorzaker gedeeltelijk zal compenseren (nadeelcompensatie). De gemeente beschikt over de beleidsvrijheid zelf te bepalen wat voor de betreffende projectontwikkelaar een redelijke bijdrage is. In Nederland wordt vaak een percentage van 5% van de bouwsom voor archeologie als redelijk beschouwd. Als de kosten dat percentage overstijgen kan een ontwikkelaar bij de gemeente een bijdrage vragen.
Wanneer de kosten die overblijven voor de gemeente nadat de verstoorder zijn redelijke deel heeft betaald de € 2,50 per inwoner overstijgen, kan de gemeente een aanvraag doen bij het Rijk voor deze excessieve kosten. De voorwaarden en regels die daarvoor geleden zijn vastgelegd in het Besluit op de Archeologische Monumentenzorg (Bamz) en de Regeling Archeologische Monumentenzorg. Deze regeling is van kracht sinds 1 januari 2008 maar is van tijdelijke aard. De vergoedingsregeling op grond van de Bamz zal naar verwachting niet langer dan een jaar in werking zijn. In de nazomer 2007 hebben de rijksoverheid en de VNG namelijk een akkoord gesloten over de decentralisatie van specifieke uitkeringen. Concreet betekent het dat het geld dat gereserveerd is voor de specifieke uitkeringen in het Gemeentefonds is gestort. Voor wat betreft de specifieke uitkering excessieve kosten houdt dit in dat gemeenten niet meer een verzoek bij het Rijk kunnen in te dienen voor een vergoeding. Immers de gemeenten beschikken via het gemeentefonds zelf over een (deel van de) vergoeding. Er is geen bijzondere verdeelsleutel vastgesteld.

7. Implementatie van beleidsvoornemens

In dit hoofdstuk staat welke actiepunten de gemeente kan ondernemen om haar beleidsvoornemens ten aanzien van de archeologische monumentenzorg (AMZ) te realiseren. De voornemens onder a en b zijn verplicht of vloeien logischerwijs uit verplichtingen voort, die onder c zijn facultatief en liggen meer in de lijn van erfgoededucatie en publieksvoorlichting.

A.

- intern protocol en werkprocedure opstellen om binnen de gemeentelijke organisatie het AMZ-proces tijdig op te starten;
- intern protocol en werkprocedure opstellen om bij vergunningverlening en ontheffingsbesluiten het AMZ-proces tijdig op te starten;
- tussen de afdelingen die een taak hebben op het gebied van de archeologische monumentenzorg werkafspraken maken;

B.

- het opnemen van de Beleidskaart Archeologie in het gemeentelijk Geografisch Informatiesysteem;
- in de bouwverordening voorschriften ten behoeve van archeologisch (en bouwhistorisch) onderzoek opnemen;
- de mogelijkheden van regionale samenwerking voor archeologie onderzoeken;
- het instellen van een gemeentelijke archeologiebudget.

C.

- de Archeologische Werkgroep Nederland (AWN) en andere verenigingen die zich bezighouden met de (cultuur)historie van Aalsmeer een plaats geven binnen het archeologiebeleid, zowel als kennisbron als voor educatieve projecten;
- de afdeling Maatschappij en Ruimte op de hoogte brengen van de mogelijkheden archeologie te betrekken in het onderwijs
- met basisscholen in gesprek gaan over erfgoededucatie;
- publieksgerichte publicaties over eventuele archeologische onderzoeksresultaten en over het gemeentelijk archeologiebeleid;
- de mogelijkheden onderzoeken om cultuurhistorische routes te realiseren.

Bijlagen

A Effecten en belangen van cultureel erfgoed

Uit: Nota Belvedere

Identiteit
Cultuurhistorische kwaliteiten verschaffen de bewoners van een gebied een gevoel van eigenheid en herkenbaarheid bij hun ruimtelijke omgeving. Die omgeving is immers niet zomaar een willekeurige verzameling van uitwisselbare elementen maar heeft zijn eigen specifieke betekenis, met historie en met persoonlijke associaties. Zo kan het identiteitsverlies dat vaak ontstaat bij ruimtelijke ontwikkelingen, gedeeltelijk worden gecompenseerd door voor de toekomstige leefomgeving inspiratie te ontlenen en vorm te geven aan de continue, doorgaande lijnen in de geschiedenis. Aandacht voor de identiteit die het culturele erfgoed verschaft, sluit dus logisch aan op ruimtelijke vraagstukken waarbij het verleden kan fungeren als referentie.

Informatiebron en inspiratiebron
Cultuurhistorie is een kennisbron voor geschiedenisonderwijs en voorlichting. Educatie versterkt het historisch besef. Voor bewoners en toeristen vormt het cultureel erfgoed een beeldverhaal, de spiegel van de bewoningsgeschiedenis. Het in stand houden van cultuurhistorische waarden waarborgt de overdracht van informatie over de loop van onze geschiedenis. Cultuurhistorie ontstaat elke dag, maar het is zaak informatie van vroeger te bewaren en bewust te gebruiken voor vernieuwing, op zo'n manier dat cultuurhistorische informatie inspiratie levert aan ontwerpers. Zij biedt het uitgangspunt voor het tot stand brengen van ruimtelijke kwaliteit.

Economische en esthetische waarde
Cultureel erfgoed is inmiddels erkend als een belangrijke economische factor. Cultuurhistorische kwaliteit leidt al snel tot een hogere marktwaarde en biedt grote mogelijkheden voor recreatie en toerisme. De belangstelling voor cultuur en cultuurhistorie is de afgelopen vijfentwintig jaar sterk gestegen. Mede onder invloed van het stijgende opleidingsniveau en de bevolkingsopbouw wordt een verdere groei voorzien. Het verleden geeft een toegevoegde belevingswaarde aan historische steden, dorpen, landschappen, maar ook aan nieuwbouwwijken waar de daar aanwezige cultuurhistorische waarden hun plek krijgen. Ook esthetische overwegingen zijn een motief om cultureel erfgoed in stand te houden. Schoonheid bestaat in vele varianten en velen genieten ervan. Dat geldt niet alleen voor de esthetische waarde van afzonderlijke objecten maar ook voor de samenhang en diversiteit van het totale scala aan karakteristieke architectuur, stedenbouw en landschappen.

Ecologisch belang
Cultuurhistorische elementen en patronen in het landschap hebben eveneens ecologische waarde en dragen bij aan het behoud van de biodiversiteit: het restant van het 'eilandenrijk',

tuinen en begraafplaatsen. Het beheer moet hierop worden afgestemd. Het aanwezige culturele erfgoed dient dus grootschalige belangen, vooral op belevings-, economisch en recreatief vlak. Deze belangen kunnen worden ontwikkeld, versterkt of behouden. Ontwikkeling door het 'product' cultuurhistorie als vertrekpunt te nemen bij ruimtelijke vernieuwing door die te laten passen in de historische context. Versterken door historische architectuur in te bedden in bijvoorbeeld een passend ingerichte openbare ruimte. Behouden door het wettelijke kader dat de Monumentenwet 1988 biedt. Echter, niet alleen die elementen waar het predicaat 'bescherming' aan is opgehangen zijn van cultuurhistorische waarde. Ook de (historische) context waarin zij staan heeft betekenis. Het is niet gewenst om alles te behouden, maar het is wel gewenst dat er een cultuuromslag wordt bewerkstelligd in het denken over de bestaande situatie in de ruimtelijke omgeving. Vertrekpunt van alle ruimtelijke initiatieven zou moeten zijn: de bestaande situatie.

B Rijksbeleid en instrumenten

Monumentenwet 1988
In de Monumentenwet 1988 is door middel van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg de implementatie van het Verdrag van Valletta[i] vastgelegd.
Een belangrijk uitgangspunt van de gewijzigde Monumentenwet 1988 is het beschermen van archeologische waarden in situ. Het belang van een archeologische opgraving en wetenschappelijk onderzoek is hieraan ondergeschikt. Waar mogelijk moet bij beoogde ruimtelijke ontwikkelingen worden gezocht naar alternatieve locaties of naar aanpassingen in het ontwerp. Dit vereist op gemeentelijk niveau een nauwe afstemming tussen de beleidsterreinen cultuur(historie), milieu en ruimtelijke ordening. Van initiatiefnemers tot ruimtelijke ontwikkelingen wordt verlangd dat zij in een tijdig stadium aangeven hoe met eventuele bodemverstorende ingrepen wordt omgegaan. Bij MER-plichtige projecten en ontgrondingen geldt een onderzoeksplicht.

Een tweede uitgangspunt is het veroorzakersprincipe: de veroorzaker van een niet-vermijdbare verstoring is financieel verantwoordelijk voor de benodigde maatregelen ter bescherming van het archeologisch erfgoed.
De veroorzaker van een niet-vermijdbare bodemverstoring moet de gemeente een onderzoeksrapport voorleggen, waarin de waarde van het archeologisch erfgoed in het plangebied is vastgesteld. Het college kan op basis van dat rapport bepalen of de vrijstelling/ontheffing of vergunning, met óf zonder voorschriften kan worden afgegeven. Als behoudwaardige archeologische resten zijn aangetroffen, is het voorschrift bijvoorbeeld dat aanvullend archeologisch onderzoek of planaanpassing moet plaatsvinden.

De financiële gevolgen kunnen onder omstandigheden echter onevenredig zijn. In dit (bijzondere) geval bestaat voor het bestuursorgaan dat de verplichting heeft opgelegd, aanleiding om de betrokkene financieel tegemoet te komen. Het kan echter ook voorkomen, dat de kosten van een opgraving niet alleen onevenredig zijn voor de initiatiefnemer, maar ook voor het bestuursorgaan dat de opgraving noodzakelijk heeft beoordeeld en als verplichting heeft opgelegd. In die situatie kan er aanleiding zijn voor het rijk om lagere overheden financieel tegemoet te komen door het verstrekken van een specifieke uitkering.

Eén van de gevolgen van de invoering van het veroorzakersprincipe is dat initiatiefnemers – als opdrachtgever en financier van archeologisch (voor)onderzoek – de mogelijkheid moet worden geboden een archeologische uitvoerder te kiezen met de beste verhouding tussen prijs en kwaliteit. Behalve de traditionele instanties (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, instellingen voor wetenschappelijk onderwijs en gemeenten met een eigen archeologische dienst) kunnen nu ook toegelaten particuliere bedrijven de markt betreden. Zij dienen zich te houden aan de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Toelating wordt verleend in geval van aantoonbare geschiktheid.

Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG)
In het Investeringsbudget Landelijk Gebied worden de versnipperde regelingen die er zijn voor het landelijk gebied gebundeld. Zo hoopt het rijk dat zoveel mogelijk rijksdoelen voor het landelijk gebied in samenhang tot uitvoering komen. Ook landschap maakt onderdeel uit van het ILG. Cultuurhistorie wordt onder de term landschap begrepen.
Er zijn zeven categorieën waarin subsidieaanvragen kunnen worden ingediend, te weten herstel watersystemen, diversificatie landbouw, verbeteren landschap, verbeteren milieukwaliteit, terugdringen verstoring, proceskosten gekoppeld aan uitvoeringsactiviteiten en gebiedsbrede planvorming, uitvoering en monitoring.

C Provinciaal archeologiebeleid en instrumenten

Archeologie moet door gemeenten in het bestemmingplan worden opgenomen. De omgang met archeologie, en cultuurhistorie in bredere zin, heeft de Provincie Noord-Hollan opgenomen in de provinciale structuurvisie.

Provinciaal Ruimtelijk Ordeningsbeleid – van streekplan naar structuurvisie
Begin 2003 is het Streekplan Noord-Holland Zuid en begin 2005 het Streekplan Noord-Holland Noord vastgesteld onder het motto: centraal wat centraal moet en decentraal wat decentraal kan. Hierin werden de toekomstige ontwikkelingen in het gebied op hoofdlijnen aangegeven tot ongeveer 2030. Het streekplan was het toetsingskader voor het college van Gedeputeerde Staten bij goedkeuring van bestemmingsplannen.
Met de komst van de Wro, 1 juli 2008, is iedere overheidslaag verplicht tot het opstellen van structuurvisie. Met de provinciale structuurvisie[4] vervallen bovengenoemde streekplannen en worden gemeenten geacht dit provinciale beleid te verwerken in een eigen gemeentelijke structuurvisie en het daarin geformuleerde beleid te vertalen onder andere in haar bestemmingsplannen.

Cultuurnota 2009-2012
Het provinciaal cultuurbeleid is voor deze cultuurperiode vastgesteld en is op 17 november 2008 voorgelegd aan Provinciale Staten. Op 11 maart 2008 hebben Gedeputeerde Staten een kadernota vastgesteld. Deze cultuurnota heeft de benaming “Cultuur op de Kaart” en is de opvolger van de nota “Cultuur Verbindt” 2005-2008.
De thema’s in de nieuwe cultuurnota zijn:

- Levend verleden, met als doel het behoud en het promoten van Noord-Hollands erfgoed;
- Genieten en meedoen, doelstelling is meer bezoekers en bewoners actief en passief laten deelnemen aan cultuur;
- Mooi Noord-Holland, met als doel het versterken van de ruimtelijke kwaliteit in Noord-Holland door de inzet van culturele en cultuurhistorische waarden.

Deze drie thema’s zijn uitgewerkt in zes uitvoeringsprogramma’s waarin de operationele doelen in de definitieve nota zijn vastgelegd. Deze nota is in de Staten vastgesteld in november 2008.

[4] Structuurvisie Noord-Holland 2040. Ontwerp oktober 2009

Cultuurhistorische Waardenkaart en Beleidskader Landschap en Cultuurhistorie
De Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW-kaart) van de provincie Noord-Holland levert relevante gegevens over belangrijke cultuurhistorische waarden op provinciale schaal. Deze kaart is in 2000-2002 in samenwerking met gemeenten, water- en hoogheemraadschappen, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Erfgoed Nederland en de Vereniging van Noord-Hollandse Gemeenten opgesteld. De digitale kaart bevat informatie over de cultuurhistorische elementen en structuren, hun waardering en de beleidsmatige consequenties van de waarden. Voor elk van de drie cultuurhistorische disciplines (historische (steden)bouwkunde, historische geografie en archeologie) is een indicatieve kaartlaag samengesteld.
Hoewel deze Cultuurhistorische Waardenkaart zeker niet volledig is, omdat hij geen gemeentelijke cultuurhistorische waarden bevat en slechts de bekende en gewaardeerde archeologische vindplaatsen weergeeft, geldt deze toch als een inspiratiebron voor een integraal ruimtelijk kwaliteitsbeleid (structuurvisie of bestemmingsplan). Door de signalerende functie gaat van de kaart tevens een beschermende werking uit. De CHW-kaart is geen beleidskaart maar bij nieuwe ontwikkelingen moet wel rekening worden gehouden met de aangegeven waarden door ze optimaal te integreren in toekomstig ruimtelijk beleid. De provincie is betrokken bij het vooroverleg in het kader van artikel 3.1.1 Wro en MER's over de CHW-kaart.

Inmiddels zijn de gegevens uit de CHW-kaart opgenomen in de Provinciale Leidraad Ruimtelijk Beleid. De CHW-kaart en het beleidskader Landschap en Cultuurhistorie worden als onderdeel van de structuurvisie in 2010 vernieuwd.
In vervolg op de Cultuurhistorische Waardenkaart heeft de provincie in 2002 de Cultuurhistorische Regioprofielen Noord-Holland opgesteld. Dit profiel was de ontbrekende schakel tussen enerzijds de in februari 2001 door Provinciale Staten vastgestelde Cultuurnota, waarin de hoofdlijnen van beleid staan verwoord, en anderzijds de Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Holland, een inventarisatie/catalogus van bestaande cultuurhistorische waarden. Vervolgens zijn de Cultuurhistorisch Regioprofielen door de Provincie samengevoegd met de Landschapskatern tot het *Beleidskader Landschap en Cultuurhistorie*. [5]
In het Beleidskader wordt per regio aangegeven hoe de beleidsuitgangspunten op het gebied van landschap en cultuurhistorie worden geconcretiseerd, aan welke beleidsaccenten/prioriteiten gedacht wordt en hoe op integrale wijze aansluiting gezocht wordt met andere beleidsterreinen.
Van de op de archeologische kaartlaag van de Cultuurhistorische Waardenkaart aangegeven terreinen staat vast dat ze bescherming verdienen vanuit cultuurhistorisch oogpunt. In de ruimtelijke afweging dient de gemeenteraad met deze terreinen rekening te houden. Deze kaart is echter geen beleidskaart en niet actueel dus onvolledig.

[5] Beleidskader Landschap en cultuurhistorie Noord-Holland, Provincie Noord-Holland, Haarlem, september 2006

In het beleidskader Landschap en Cultuurhistorie staat in teksten en op kaarten aangegeven waarmee op het gebied van landschap en cultuurhistorie rekening is te houden bij nieuwe ontwikkelingen en wat aangrijpingspunten kunnen zijn voor meer kwaliteit bij de planvorming. De provincie staat een ontwikkelingsgerichte benadering voor (behoud door ontwikkeling), met behoud van kwaliteit en het ontwikkelen van nieuwe kwaliteit. De ontwikkelingen moeten zodanig worden uitgewerkt dat de geschiedenis van het landschap leesbaar blijft. Het beleidskader is enerzijds een vertrekpunt voor partijen die betrokken zijn bij ruimtelijke ontwikkelingen, zoals gemeenten, ontwikkelaars en ontwerpers. Anderzijds is het ook voor de provincie het kader waaraan plannen worden getoetst. De nota biedt handvatten voor het opstellen van bestemmingsplannen en projectbesluiten.

In 2007 is de 'Gedragslijn voor compensatie bij verlies van natuurlijke en landschappelijke waarden' vernieuwd. Hierin is vastgelegd dat de provincie zal overgaan tot compensatie bij substantiële aantasting ten gevolge van ruimtelijke claims van natuur-, landschaps- en recreatiewaarden, bodembeschermingsgebieden (aardkundige monumenten) en objecten met grote cultuurhistorische waarden, waaronder archeologische objecten, voor zover de beschermenswaardigheid daarvan is aangeduid in het streekplan, een EG richtlijn, dan wel voortvloeit uit rechtstreeks werkende internationaalrechtelijke regelgeving. Daarbij wordt primair naar fysieke compensatie gestreefd, en voor zover dat niet
mogelijk is naar financiële compensatie. De gedragslijn is van toepassing op zowel eigen provinciale projecten en het ontwerpen van streekplannen, als op besluiten van derden waaraan de provincie medewerking verleent.

Rol van de provincie bij uitvoering van de Monumentenwet 1988

- Geheel in de lijn met de Monumentenwet 1988 wordt van de provincie verwacht dat zij strenger gaat toezien op de integratie van het archeologische proces in ruimtelijke ordeningsprocedures. Het eigen gebiedsgerichte cultuurhistorisch beleid vormt daarbij een belangrijk uitgangspunt.
- Daarnaast kan de provincie overgaan tot het aanwijzen van archeologische attentiegebieden. Het gaat hierbij om gebieden die archeologisch waardevol zijn of naar verwachting archeologisch waardevol kunnen zijn.
- Ook vervult de provincie een wettelijke taak bij het archiveren en bewaren van archeologische vondsten uit opgravingen in het provinciale depot voor bodemvondsten.
- Bij het verlenen van ontgrondingsvergunningen is de provincie in de meeste gevallen de bevoegde overheid die gemeenten de verplichting kan opleggen tot het onderzoeken van archeologische waarden.
- Eveneens is de provincie vaak de bevoegde overheid bij MER-plichtige projecten en kan mede bepalen welke archeologische inpassingsmaatregelen genomen dienen te worden.

Voor al deze zaken is het van belang dat tussen de gemeenten en de provincie, op vergelijkbare wijze als voor milieuaspecten als bodem, geluid en water, een regulier overleg tot stand wordt gebracht.

D Ontstaansgeschiedenis gemeente Aalsmeer

De gemeente Aalsmeer heeft nog niet zo'n lange bewoningsgeschiedenis. Pas in de Middeleeuwen was het gebied door menselijk ingrijpen in het landschap, bewoonbaar geworden. Aalsmeer wordt voor het eerst genoemd in 1133 als 'Alsmar'. Deze naam komt voor in een oorkonde waarbij land geschonken wordt aan de abdij van Rijnsburg, een adellijk nonnenklooster. In een akte van Diederik VII van Kleef wordt deze schenking in 1199 nog eens bevestigd. Het gebied Alsmar was toen een wildernis van lage elzen- en wilgenbossen. In de omgeving werd turf gestoken, waardoor er grote meren en plassen ontstaan.
Aalsmeer is een typische veenontginningsnederzetting, de centrale as zijn de Uiterweg en de Oosteinderweg. Het maakte deel uit van Kennemerland, maar door het Haarlemmermeer werd het daarvan gescheiden.[6]
Door intensieve veenwinning vanaf de 12e eeuw kalfde het land af en werd het totale wateroppervlak tussen 1250 en 1550 steeds groter.[7] Het grondgebied werd tussen 1550 en 1600 zelfs gehalveerd.[8]
Om het gebied in een historische context te kunnen plaatsen wordt hier de ontstaansgeschiedenis van Noord-Holland uiteengezet.

Ontstaansgeschiedenis van Noord-Holland tot de Middeleeuwen
Duizenden jaren geleden was het Nederlandse kustgebied een rivierdelta. Het landschap kreeg vorm door de afwisseling van IJstijden en warmere perioden. In de laatste IJstijd, die ongeveer 10.000 jaar geleden eindigde, was de zeespiegel zeer laag. Engeland was op dat moment verbonden met het vasteland van Europa en de Noordzee lag droog. Zodra de ijskappen begonnen te smelten steeg de zeespiegel snel. Gelijktijdig met de zeespiegelstijging steeg het grondwater en ontstonden gunstige condities voor veengroei. In grote delen van West-Nederland ontwikkelde zich rond 7500 voor Chr. het zogenaamde Basisveen. Nu is dat door de druk van de aardlagen erboven, een samengeperste laag van 1 meter dik.

De directe invloed van de zee werd in West-Nederland merkbaar vanaf circa 7000 voor Chr. toen er een wadden- en kweldergebied ontstond. Kreken en geulen drongen tot diep in het achterland door waarbij zand en klei werd afgezet. Deze sedimenten worden gerekend tot het Laagpakket van Wormer. De voormalige stroomruggen uit het wadden- en

6 Hoeve 1992, 25.

7 Van de Ven 1993, 127.

8 Van Es 1962, 25.

kwelderlandschap zijn in het huidige landschap herkenbaar door hoogteverschillen, maar kwamen in het grondgebied van de gemeente Aalsmeer niet voor.

Ongeveer 5000 jaar geleden werd de huidige kustlijn van Nederland gevormd, vanaf dat moment nam de zeespiegelstijging af met als gevolg dat zand aan de kust bleef liggen en niet meer door de zee werd meegenomen zodat een reeks strandwallen ontstond. Doordat de zee niet langer steeg slibde het zeegat van Hoofddorp dicht en kon opnieuw een veenpakket ontstaan in het gebied achter de strandwallen. Dit Hollandveen bereikte door de opname van water enorme hoogtes. Zo ontstonden metershoge veenkoepels die afwaterden op veenstroompjes.

Bewoning

In en kort na de laatste ijstijd, de periode van het Paleolithicum en Mesolithicum (Oude en Nieuwe Steentijd), bestond het landschap van Noord-Holland uit een dekzandvlakte waar jagers-verzamelaars incidenteel gebruik van maakten. De kampementen van deze groepjes mensen kunnen op verschillende plaatsen –waaronder in de Haarlemmermeer- aan het oppervlak van het Pleistocene landschap bewaard zijn gebleven, voor zover ze niet zijn geërodeerd door het latere geulensysteem. Resten van dergelijke kampementen zijn gering en moeilijk traceerbaar. Het Pleistocene landschap bevindt zich in Aalsmeer op een diepte van minimaal 8 tot 12 m. Het grondgebied van Aalsmeer lijkt in die periode niet geschikt te zijn geweest voor bewoning, omdat er geen hoge, droge delen in het landschap lagen, zoals kreekruggen of strandwallen. Ook in de Nieuwe Steentijd (vanaf circa 3000 voor Chr.) was ook de rest van West-Nederland onbewoonbaar door de uitgebreide veengroei. Pas in de Middeleeuwen veranderde dit.

De Middeleeuwen

De veenkoepels waren niet bewoonbaar, maar werden dat wel nadat de mens flink ingreep door de koepels te ontwateren. Dat was het begin van de grote ontginning die duurde van 1000 tot 1400 na Chr.
Het huidige grondgebied van de gemeente maakte deel uit van de Kennemervenen die tot aan de grote Hollandse Waterscheiding liepen. Vanuit de zuidoosthoek van de Haarlemmermeer was het gebied waarschijnlijk rond 1000 na Chr. grotendeels ontgonnen. De bewoners van Aalsmeer woonden in die tijd 4400 m naar het westen in de Haarlemmermeer. De verplaatsing naar de huidige locatie is in 2 of 3 stappen voltrokken, per stap werd een nieuwe nederzetting gebouwd, vaak met een nieuwe kerk. Of de nederzetting een lineaire structuur had of bestond uit hoevenzwermen is niet meer te achterhalen. Er is pas betrouwbaar kaartmateriaal van het gebied vanaf 1544. Het is daarom ook onduidelijk wanneer de huidige kern gesticht is, maar de kerk stond er in ieder geval in 1549.
Ook Kudelstaart en Calslagen zijn verplaatst. Calslagen dat veel groter is geweest dan tegenwoordig, lag vlakbij de Drecht en Kudelstaart lag ter hoogte van De Kwakel. Aan de

ontginningsstructuur is te zien dat de dorpen in twee fases verplaatst zijn.[9] Mogelijk heeft De Drecht overigens ooit Amstel geheten.[10] De basis lag parallel aan de Drecht ongeveer ter hoogte van de huidige Achterweg. Het dorp is toen naar het noordwesten verplaatst tot aan de Bilderdammerweg. De derde fase was het bewoningslint aan de Herenweg, waarvan de resten van de kerk nog in de bodem liggen.

Afb. 1 De opgeschoven ontginning van Aalsmeer in zuidoostelijke richting (boven) en van Calslagen in noordwestelijke richting (onder) bron: Vergeten land, Chris de Bont.

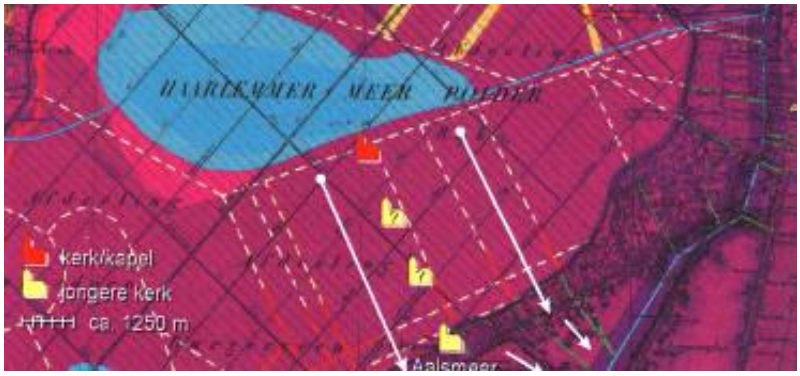

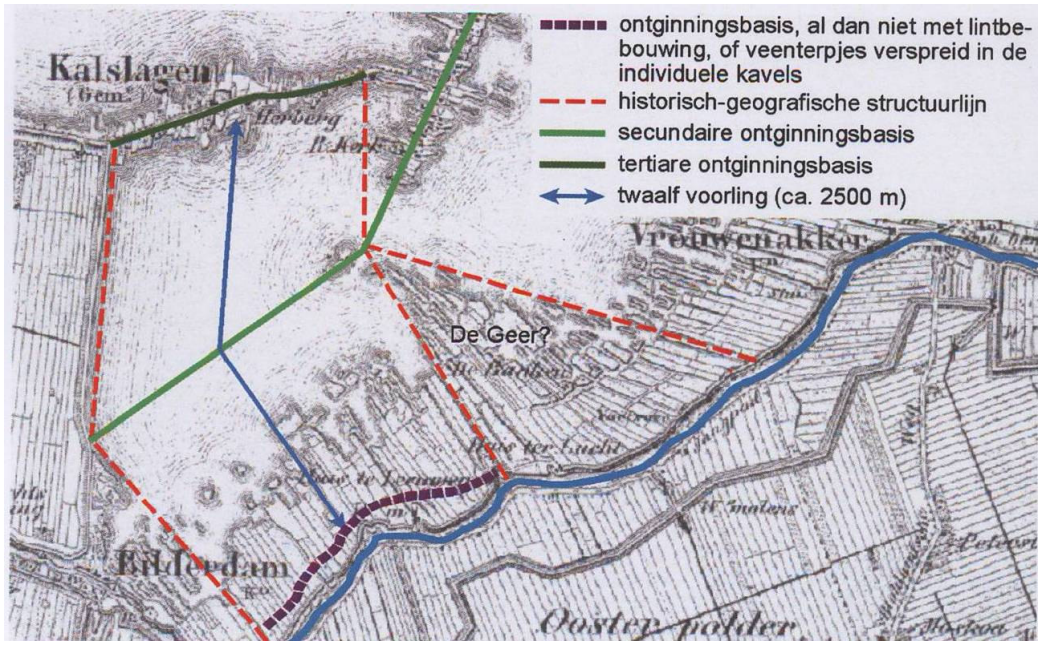

9 De Bont 2009.

10 De Bont 2009.

In 1133 duikt de naam Aalsmeer of Alsmar voor het eerst op in de geschiedenis. Over de herkomst van de naam is men het niet eens, 'meer' zal wijzen op een water of waterloop, het eerste deel van de naam is lastiger, Als kan voortkomen uit een persoons- of waternaam, maar ook els of zelfs eland.[11]

Om het veengebied te ontginnen, werden parallelle sloten gegraven waardoor een strokenverkaveling ontstond. De sloten liepen haaks op de hoogtelijnen van het veenkussen en takten schuin aan op de riviertjes waarmee de ontwatering goed verliep.[12] Het veen was alleen in groepsverband te ontginnen, zodat men gezamenlijk sloten kon graven om het water af te voeren en kades kon aanleggen om water uit het omliggende gebied buiten de ontginning te houden.
De ontginning gebeurde vanuit Kennemerland, meer specifiek vanuit de ontginningsbasis. De Rijzen was een zelfstandig gebied (ambacht) dat in de Middeleeuwen was gesticht en mogelijk eerder dan het Uiterweggebied ontgonnen was. Het heeft dan ook een afwijkende verkavelingsstructuur. In de 13e eeuw was het nog zelfstandig en wanneer het bij Aalsmeer is gekomen, is niet bekend.[13]

De bewoners moesten zich voortdurend aanpassen aan de ontwikkelingen die plaatsvonden in hun leefgebied. Soms waren deze veranderingen te wijten aan de natuur, zoals inbraken van de zee en het ontstaan van meertjes; soms ook waren deze veranderingen het gevolg van eigen handelen. Door intensieve ontginningen en turfwinning wat erosie en inklinking tot gevolg had, ontstonden grote meren. [14] De eerste meren ontstonden op de laagste plaatsen waar oude veenriviertjes liepen.
De grote uitgeveende plassen en meren die in de gemeente Aalsmeer in de 13e eeuw ontstonden waren de Oosteinderpoel, Schinkelpoel, Stommeer, Hornmeer, Legmeer en de Westeinderplassen en buiten de gemeentegrenzen het grote en dreigende Haarlemmermeer. Deze meren waren van elkaar gescheiden door smalle landstroken, waarop men kon wonen. De zeespiegel bleef de daarop volgende eeuwen stijgen en nam steeds meer land weg van de dorpen die op de smalle landstroken lagen. Er verdwenen rond 1500 zelfs twee dorpen, Vijfhuizen en Nieuwerkerk, in het water.

De Nieuwe Tijd
Door gebrek aan land moesten de mensen omschakelen naar de visserij en het overgebleven land intensief bewerken. De schaarse grond werd vooral gebruikt voor boomteelt. De tuinders konden ook goed verdienen aan het vormknippen van bomen en struiken op de buitens van rijke kooplui. Deze tijd was ook het begin van de aardbeienteelt.

11 De Bont 2009.

12 De Cock, 1975, p. 333

13 't Hart 1962, 18.

14 Door het ploegen werd zuurstof aan het veen toegevoegd waardoor het ging rotten en gasvormig werd.

Het Haarlemmermeer was gedurende eeuwen een zeer serieuze bedreiging voor de inwoners van Aalsmeer. De 'waterwolf' vrat aan de oevers en werd zo steeds groter.
In de 17de eeuw werden verschillende droogmakerijplannen gemaakt. Het eerste plan uit 1617 is van Gerbrant Meuss. Dit plan werd afgewezen door Haarlem en Leiden die economische voordelen haalden uit het Haarlemmermeer. Vervolgens kwam in 1629 een tweede plan, opgesteld door Jan Adriaansz Leeghwater op tafel. Zijn plan is gebaseerd op de kaart van Meuss, maar ook dat plan is niet uitgevoerd.
Pas in 1640 was een nieuw droogmakingsplan gemaakt door Jacob Bartelsz Veeris. Dit plan was goed doordacht en betreft het droogmalen van het meer met 108 molens, het realiseren van een ringdijk, een voorboezem bij Halfweg en een boezem bij Rijnland. Ook liet hij het Kagermeer en het Spieringmeer buiten de ringdijk liggen (evenals in de eerdere plannen van Meuss en Leeghwater) om voldoende waterberging te realiseren. Net als de vorige plannen werd dit plan afgewezen door Haarlem en Leiden.

In 1662 vond een stormvloed plaats. Het water bereikte zelfs de poorten van Amsterdam en dit leidde eindelijk tot de conclusie van de Staten van Holland dat maatregelen nodig waren om het water te beteugelen. Toch kwam het niet tot een droogmaking. Er werden nog plannen gemaakt in 1726 door Pierre Louis Daunis en een heruitgave van het plan van Leeghwater werd in 1727 gemaakt. In 1742 is het meest uitgewerkte plan van de 18de eeuw gemaakt door Cruquius, samen met Bolstra en Noppen.

Het waterschap Rijnland zag steeds meer het gevaar van het groter wordende Haarlemmermeer. Om te voorkomen dat de Westeinderplas en het Braassemmeer ook opgenomen zouden worden in het Haarlemmermeer, werden in 1767 zware dijken aangelegd aan de zuid- en oostzijde van het Haarlemmermeer.

Ook de meren ten zuidoosten van Aalsmeer werden in de 17e eeuw drooggelegd. Eerst werd het Stommeer drooggemaakt en daarna het Hornmeer. Straatnamen en wijken herinneren nog aan deze meren. Een aantal van de windmolens waarmee de plassen werd drooggemalen bestaat nog steeds, zoals de Zwarte Ruiter en de Stommeermolen.
Pas in de 19e eeuw werden de overige meren in de gemeente drooggemaakt, zie onderstaand schema. Uit de periode dat deze polders nog meren waren, kunnen archeologische vondsten van scheepvaart en visserij worden verwacht. De locatie van dergelijke sporen, scheepswrakken/scheepsonderdelen/ gebruiksvoorwerpen, is niet voorspelbaar en de kans op het aantreffen ervan is klein.

Huidige naam	*Oude benamingen*	*Drooglegging*	*Bijzonderheden*
Stommeer	Legmeer	1652	Door Amsterdamse kooplieden drooggelegd, dijkdoorbraak in 1673 en 1854
Hornmeer	Hoekmeer/Geijlmeer	1676	dijkdoorbraak in 1673 en 1854

Schinkelpolder	Kleine polder/Zwarte polder	1852	17e eeuwse blekerijen
Oosteinderpoel	-	1866	Met stoom droog
Noorder Legmeer	-	1874	
Zuider-Legmeer	Calslager en Kudelstaarter-poelen/ Bezworen Kerf	1882	

De strijd met het water was niet zomaar beslecht. In 1730 werd door een dijkdoorbraak het Grote Gat geslagen aan het einde van de Uiterweg.[15] En ondanks alle inspanningen liep in 1854, eveneens door een dijkdoorbraak, de Stommeerpolder toch weer vol. Na drie jaar was de polder weer droog. In 1852 werd eindelijk het Haarlemmermeer drooggelegd. Hierna volgden de Schinkelpoel, Oosteinderpoel, Noorder Legmeer en Zuider-Legmeer.
Verschillende bronnen van bestaan vervielen, de visserij werd minder (alleen nog mogelijk op de Westeinderplassen) en het vervenen hield op, waarna het economisch bestaan meer gericht raakte op de teelt van bomen, planten en fruit. Zo beleefde tussen 1850 en 1885 de aardbeienteelt zijn hoogtepunt. De aardbei werd het symbool voor de vlag van Aalsmeer: rood, groen, zwart (vrucht, blad, aarde). Aalsmeer kent trouwens ook een 'Aardbeienbrug', te vinden aan de Uiterweg. Van 1850 tot 1885 beleefde de aardbeienteelt zijn hoogtepunt. In de Nederlandse archeologie is de zogenaamde Aalsmeerse aardbeienkop –om aardbeien in te vervoeren en bewaren- een bekend fenomeen.
De kwekers verkochten de aardbeien aan tussenhandelaren, die met een aardbeienschip naar Amsterdam voeren om te verkopen. In deze tijd ontstond het veilingwezen, waarbij Aalsmeer een heel grote rol ging spelen. De bloementeelt begon rond 1880 met het kweken van rozen in kassen. De veengrond bleek heel goed te zijn voor de bloementeelt. De bloemen werden eerst nog met schuiten naar de markt in de stad gebracht, maar al snel werd de handel naar Aalsmeer verlegd. De veilingen begonnen in het café Welkom en café de Drie Kolommen, in het centrum van Aalsmeer. In 1912 werden er twee echte veilingen gesticht: de Centrale Aalsmeerse Veiling en Bloemenlust. In de Centrale Veiling is nu de studio van Endemol gevestigd. In Bloemenlust is vandaag de dag een sport- en evenementencentrum te vinden. In 1968 zijn beide veilingen samengegaan, de nieuwe combinatie heet Verenigde Bloemenveilingen Aalsmeer. In 1972 werd een nieuw pand betrokken in Aalsmeer -Zuid, hier zit de Bloemenveiling FloraHolland nog steeds.
Vanuit deze veiling was het maar een klein stuk rijden naar het vliegveld. Het nieuwe Schiphol was toen net in gebruik genomen. Hierdoor kregen de Hollandse tuinders rechtstreeks toegang tot de Amerikaanse en Japanse markt. Inmiddels geniet Aalsmeer wereldwijde bekendheid door de bloemenveiling. In 1999 is de veiling uitgebreid tot het grootste handelsgebouw ter wereld.

In de Tweede Wereldoorlog kreeg Aalsmeer een reputatie als nazi-bolwerk. Door de ligging bij Schiphol, de Westeinderplas en Amsterdam was het dorp een strategisch punt. Rond

15 ’t Hart 1962. 25.

1900 was ter verdediging en afsluiting van de Herenweg en Westeinderplassen het fort bij Kudelstaart aangelegd, dat deel uitmaakte van de Stelling van Amsterdam. De propeller van een bommenwerper die op 17 december 1942 een noodlanding maakte op de Westeinderplas, herinnert ons nog aan de Tweede Wereldoorlog, sinds 1987 is deze als oorlogsmonument te vinden aan de Schweitzerstraat in Kudelstaart.

De gemeente Aalsmeer omvat tegenwoordig het dorp Aalsmeer, dat aan de Ringvaart van de Haarlemmermeerpolder ligt, en de buurtschappen/dorpen Calslagen, Kudelstaart, Oosteinde en Vrouwentroost. De karakteristieke veenlanden De Bovenlanden en het plassengebied zijn uniek in West-Nederland, deze natte gebieden zijn niet bemalen en liggen toch boven water. De Westeinderplassen zijn waardevol, niet alleen vanwege de watersport, maar ook omdat het natuurgebied is, met opvallende rietzudden en moerasbomen. In de Westeinderplas zijn veel eilanden en eilandjes te vinden. Op de eilanden, die veelal privébezit zijn, is plaats voor recreatie en tuinbouw (planten, bloemen en vruchten). Aan de rand van de Westeinderplas staat het rijksmonument de watertoren van Aalsmeer in Art Deco-stijl.

Archeologische vondsten van Aalsmeer

In de 16e en 17e eeuw vond bewoning plaats in Aalsmeer die bestond uit lintbebouwing langs de Uiterweg, losse boerderijen en molens langs de verbindingswegen.
In de gemeente zijn nog niet veel archeologische resten gevonden. De oudste vondsten zijn aangetroffen in Calslagen aan de Herenweg 77 waar een 13e-eeuwse afvalkuil met aardewerkscherven werd aangetroffen in 1988.
In 1892 werden 112 munten uit 1435 gevonden tijdens de aanleg van de inundatiedijk. Eveneens in Calslagen vonden amateur-archeologen in 1976 resten van een voormalige kerk. En in 1977 werden resten van boerderij Geijlwijk aan de Zwarteweg aangetroffen. Na 1985 zijn een paar keer interessante archeologische waarnemingen gedaan. Zo werd op het adres Uiterweg 25a een waterput onderzocht met vondsten van rond 1800. Een oudere waterput werd opgegraven aan de Dorpsstraat in 1986. Aan de hand van de aardewerkscherven in de put werd deze gedateerd tussen 1720 en 1750. In Calslagen werd een verbindingsweg aangelegd tussen de Hoofdweg en de Herenweg, waarbij een afvalkuil uit de 18e eeuw werd gevonden. De kuil was 2 meter diep en bevatte allerlei archeologische vondsten die aan een gezin worden toegeschreven zoals eetgerei, kookpotten en (kinder)schoenen.
Voorafgaand aan de bouw van de parkeerkelder aan het Praamplein zijn verkavelingssloten aangetroffen. Amateur-archeologen hebben de sloten onderzocht en naar eigen zeggen ‘een schat aan (gebruiks)voorwerpen gevonden die zijn afgedankt door de vroegere bewoners van Aalsmeer’. Stichting Oud Aalsmeer toonde de vondsten in 2009 in hun museum.[16]

16 www.stichtingoudaalsmeer.nl

Afb. 2 Archeologisch onderzoek tot 1992 (bron: Aelsmeer. Beknopte geschiedenis van een opmerkelijk dorp).

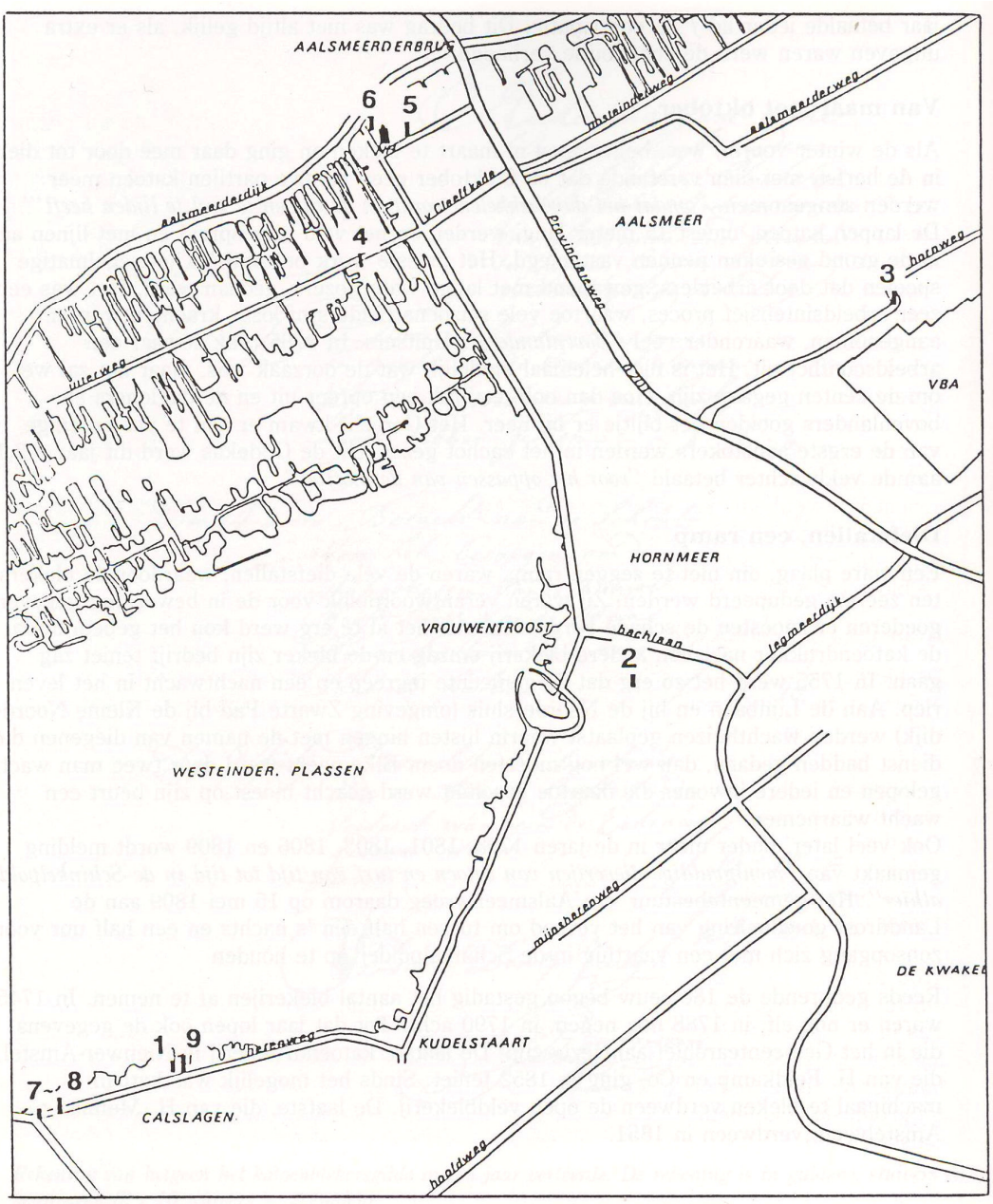

Overzicht van de belangrijkste archeologische vindplaatsten in de gemeente Aalsmeer:

1. *de kerk van Calslagen*
2. *de kerk van Kudelstaart*
3. *de boerderij Geylwijck*
4. *Uiterweg 25a*
5. *Wapen van Aalsmeer*
6. *Kanaalstraat*
7. *Ambachtsheerweg*
8. *Herenweg*
9. *tegenover Herenweg 77*

Afb. 3 Het centrale deel van de gemeente in 1813.

Archeologische tijdschaal

Periode	**Datering**
Nieuwe Tijd	1500 – heden
Late Middeleeuwen	1050 – 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450 – 1050 na Chr.
Romeinse Tijd	12 voor Chr. – 450 na Chr.
IJzertijd	800 – 12 voor Chr.
Bronstijd	2000 – 800 voor Chr.
Neolithicum	5300 – 2000 voor Chr.
Mesolithicum	8800 – 4900 voor Chr.
Paleolithicum	300000 – 8800 voor Chr.

E Archeologieregimes

Deze bijlage gaat in op de archeologiegebieden die op de Beleidskaart Archeologie zijn te onderscheiden. De kaart heeft geen betrekking op historisch geografische of andere cultuurhistorische elementen anders dan archeologische. De gemeente Aalsmeer kent echter een groot aantal cultuurhistorische waarden die voor deze Beleidsnota Archeologie niet relevant zijn, maar voor het behoud van het karakter wel. De waarden staan aangegeven op de cultuurhistorische Waardenkaart van de Provincie Noord-Holland.
Zo streeft de gemeente ernaar de volgende elementen waar mogelijk te behouden:
- de oude spoorwegen (de stationsweg en voormalige spoorwegtaluds (Hoeve 1992, 19.) markeren hun loop (zie afb. 4). Aalsmeer was een belangrijk knooppunt tussen Amsterdam, Schiphol, Haarlem en Uithoorn. Het had zelfs het grootste lokaalspoorstation van het land rond 1900;
- de ringdijk;
- verkavelingspatronen;
- oude wegen (weg tussen Kudelstaart en de Kwakelweg over zijdkade, Kudelstaartseweg-Herenweg (komt voort uit ontginningsas), Legmeerdijk; Noorder Legmeerpolder.);
- op oude kaarten is te zien dat ter hoogte van de brandweer een vogelkooi lag, waarschijnlijk is er niets van over.

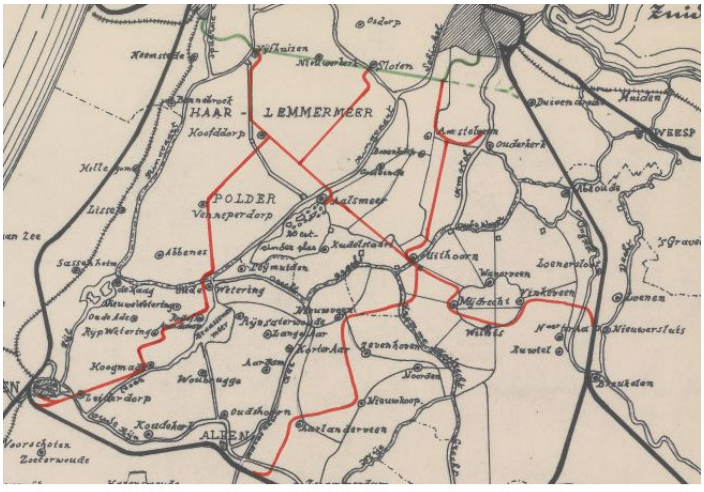

Afb. 4 De spoorweg vijfhuizen-Hoofddorp-Aalsmeer geporjecteerd op kaart met bestaande lijnen in 1903.

Archeologische verwachting
De ontwikkelings- en bewoningsgeschiedenis is per gebied beschreven en de waarde van elk gebied is bepaald. Het gemeentelijk bodemarchief valt per definitie niet volledig te kennen, aangezien de vindplaatsen verborgen liggen in de bodem. Dankzij het tot nu toe verrichte archeologische, geologische en historische onderzoek, kan een redelijk betrouwbare indruk worden verkregen van de nog aanwezige archeologische waarden. In de gemeente Aalsmeer is een aantal terreinen met een (potentieel) archeologische waarde; de terreinen en hun waarde worden in dit hoofdstuk beschreven. Ook wordt aangegeven hoe met de terreinen wordt omgegaan bij ruimtelijke bodemingrepen.

De archeologische resten die verwacht worden bestaan voornamelijk uit sporen en vondsten uit de Middeleeuwen vanaf 1000 na Chr en de Nieuwe Tijd. Resten van bewoning uit de Steentijd liggen mogelijk op 8 tot 12 meter diepte onder het huidige maaiveld, de verwachting dat deze worden gevonden is klein.

Daarnaast zijn de middeleeuwse sporen van de eerste ontginners die in de 12^{e} eeuw aan de ontginningsbasis de Oude Meer worden, uitgewist door het Haarlemmermeer.

De archeologieregimes
De monumentenwet 1988 vereist dat bij projecten van minimaal 100 m^2 rekening moet worden gehouden met archeologie. Rekening houden met archeologie betekent niet dat er altijd een opgraving moet worden gedaan. Zoals in deze nota te lezen is, bestaat archeologisch onderzoek uit allerlei vormen van onderzoek.
Cultureel Erfgoed Noord-Holland doet gratis een quick scan voor een ieder die een ruimtelijk project wil uitvoeren in de gemeente. Het doel van die scan is te inventariseren welke archeologische resten (mogelijk) bedreigd worden door het project en welk vervolgonderzoek eventueel nodig wordt geacht.

In de Monumentenwet 1988 staat ook dat gemeenten mogen afwijken van hierboven genoemde 100 m2. Sommige vindplaatsen, zoals molenrestanten, zijn immers kleiner dan 100 m^2. De vindplaats zou dus ongezien vernietigd kunnen worden als het terrein ontwikkeld wordt. Anderzijds zijn er plekken in de gemeente waar de kans op archeologische resten in de bodem klein is, dan is 100 m^2 te rigide. Om die reden heeft de gemeente zones met specifieke regimes aangewezen.
Op basis van deze waardebepalingen zijn de archeologiegebieden in vijf categorieën ingedeeld.

eerste categorie
Voor alle plangebieden waarin bodemroering gaat gebeuren -ongeacht diepte en omvang- moet de archeologische waarde van de bodem worden bepaald.

Archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie
Voor plangebieden (waarin bodemroering gaat gebeuren) die groter zijn dan 50 m2 èn dieper dan 40 cm moet de archeologische waarde van de bodem worden bepaald.
<u>Ter verduidelijking:</u>
Als een plangebied dus 40 m2 is en 40 cm diep geroerd wordt, hoeft dat niet.
Als een plangebied 50 m2 is en 30 cm diep geroerd wordt, hoeft dat ook niet.
Als een plangebied 40 m2 is en de bodem tot 3 m wordt geroerd, dus ook niet.

Archeologisch waardevol gebied van de derde categorie
Voor plangebieden (waarin bodemroering gaat gebeuren) die groter zijn dan 500 m2 èn dieper dan 40 cm moet de archeologische waarde van de bodem worden bepaald.

Archeologisch waardevol gebied van de vierde categorie
Rekening houden met archeologie bij plannen groter dan 10.000 m2 èn dieper dan 40 cm

Archeologievrij gebied van de vijfde categorie
Geen rekening houden met archeologie

- In de overige delen van het gemeentelijk grondgebied hoeft geen rekening te worden gehouden met archeologie.

De onderdelen van de Stelling van Amsterdam vallen hierbuiten, omdat deze beschermd zijn door de provincie, zie ook hieronder.

A. Historische kernen

Historische dorpskernen Aalsmeer, Oosteinde, Vrouwentroost en Kudelstaart

Beschrijving
De gemeente Aalsmeer kent vier historische kernen, te weten Aalsmeer, Oosteinde, Vrouwentroost en Kudelstaart (in oude bronnen ook Schonedorp genoemd). De historische kernen staan op de provinciale Cultuurhistorische Waardenkaart en de landelijke Archeologische Monumentenkaart aangeduid als gebieden van hoge archeologische waarde. Deze kernen bevatten archeologische sporen van bewoning vanaf de Late Middeleeuwen. De resten kunnen een veelheid aan informatie leveren over de ruimtelijke ontwikkeling van de kernen en het leven in deze steden en dorpen.

De begrenzing van deze historische kernen is bepaald op grond van de historische kaart uit 1849-1859, schaal 1:25.000. De archeologische waarde van historische kernen bestaat uit de reeds aangetroffen of te verwachten aanwezigheid, boven of onder de grond, van bouwhistorische resten en archeologische sporen en voorwerpen. Samen bevatten zij een veelheid aan historische informatie over ouderdom en ruimtelijke ontwikkeling van de kern.

Archeologie
Waardebepaling
Ondanks het ontbreken van bekende archeologische waarnemingen in de meeste dorpskernen kunnen, gebaseerd op de geschiedenis, sporen van bewoning vanaf de Late Middeleeuwen verwacht worden. Deze kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit fundamenten van huizen, ophogingen, afvalkuilen, waterputten, beerputten, paalsporen van huizen, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen alsmede sporen van werkplaatsen en handelsactiviteiten.

Regime
Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 50 m2 of groter en die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

B. Bewoningslinten

Beschrijving
De oude bewoningslinten de Uiterweg , de Kudelstaartseweg, de Oosteinderweg en de Herenweg (bewoningslinten van Calslagen en Kudelstaart) hebben een hoge archeologische waarde. De linten lagen te midden van veenplassen. Sporen van bewoning vanaf de Late Middeleeuwen worden in de linten verwacht. Deze kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit huisplaatsen, ploegsporen, afvalkuilen, waterputten, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.
Ook de Kudelstaartseweg en de Herenweg zijn van archeologische waarde. Deze wegen maakten deel uit van de doorgaande landweg van Amsterdam naar Leiden. Dergelijke wegen zijn kenmerkend voor de Meerlanden-Amsterdam en lopen over kaden en dijken. De grenzen van de middeleeuwse ontginningsblokken: rechte en slingerende ontginningsassen en rechte zij- en achterkaden vormden vaak de basis van het wegenpatroon. De Kudelstaartseweg en de Herenweg komen voort uit een dergelijke ontginningsas en zijn nog duidelijk herkenbaar. De wegen hebben een ruimtelijke en genetische samenhang met de lintbebouwing van de nederzetting Kudelstaart.

Archeologie
Waardebepaling
Archeologische resten van de bewoners van de Late Middeleeuwen kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit huisplaatsen, ploegsporen, afvalkuilen, waterputten, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

Regime
Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 50 m2 of groter, die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

C. Kerkterreinen in de historische dorpskernen en de verdwenen kerk van Calslagen

Beschrijving
De bestaande kerkterrein van de dorpen Aalsmeer, Kudelstaart, Oosteinde en Vrouwentroost en het verdwenen kerkterrein van Calslagen kunnen resten uit de Late Middeleeuwen en later bevatten.

Calslagen
De AWN heeft in Calslagen in 1976 een kleine opgraving uitgevoerd, waarbij zowel boven- als ondergronds nog fundamenten van een laat-middeleeuwse kerk aanwezig bleken te zijn. De resten van de kerk leveren in wetenschappelijk opzicht een belangrijke bijdrage aan de bewoningsgeschiedenis van het gebied en dienen derhalve behouden te blijven.
Bij een inspectie in 1981 was de plaats van het kerkje aangeduid met lage gemetselde muurtjes, waarbinnen uit de kerk afkomstige grafzerken uit de vroeg 17e eeuw liggen (niet *in situ*). De resterende ruimte is opgevuld met schelpengruis en moderne tegels.
Dit kerkje is te zien op de 17^{e}-eeuwse kaart van Dou (zie afb.), maar onze kennis erover is beperkt. Tegelijkertijd is deze kerk uit de Late Middeleeuwen van hoge archeologische waarde. De locatie is nu nog goed te herkennen door de uitstulping in de Westeinderplas.

Archeologie
Waardebepaling
In de ondergrond van de terreinen zijn (mogelijk) fundamenten aanwezig van oudere voorlopers van de huidige kerkgebouwen, menselijke resten en sporen van grafrituelen. Dit is echter nog niet door middel van onderzoek geverifieerd.

Regime
Ter plaatse van deze terreinen is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en begravingen op een relatief klein oppervlakte.
Bij alle niet-reguliere grondroerende werkzaamheden in de bodem van deze terreinen moet rekening gehouden worden met de aanwezigheid van archeologische waarden, ook bij grondroerende werkzaamheden tijdens restauratiewerk. Ook bij restauratiewerkzaamheden van de kerken waarbij de bodem wordt geroerd zal rekening gehouden worden met archeologische waarden.

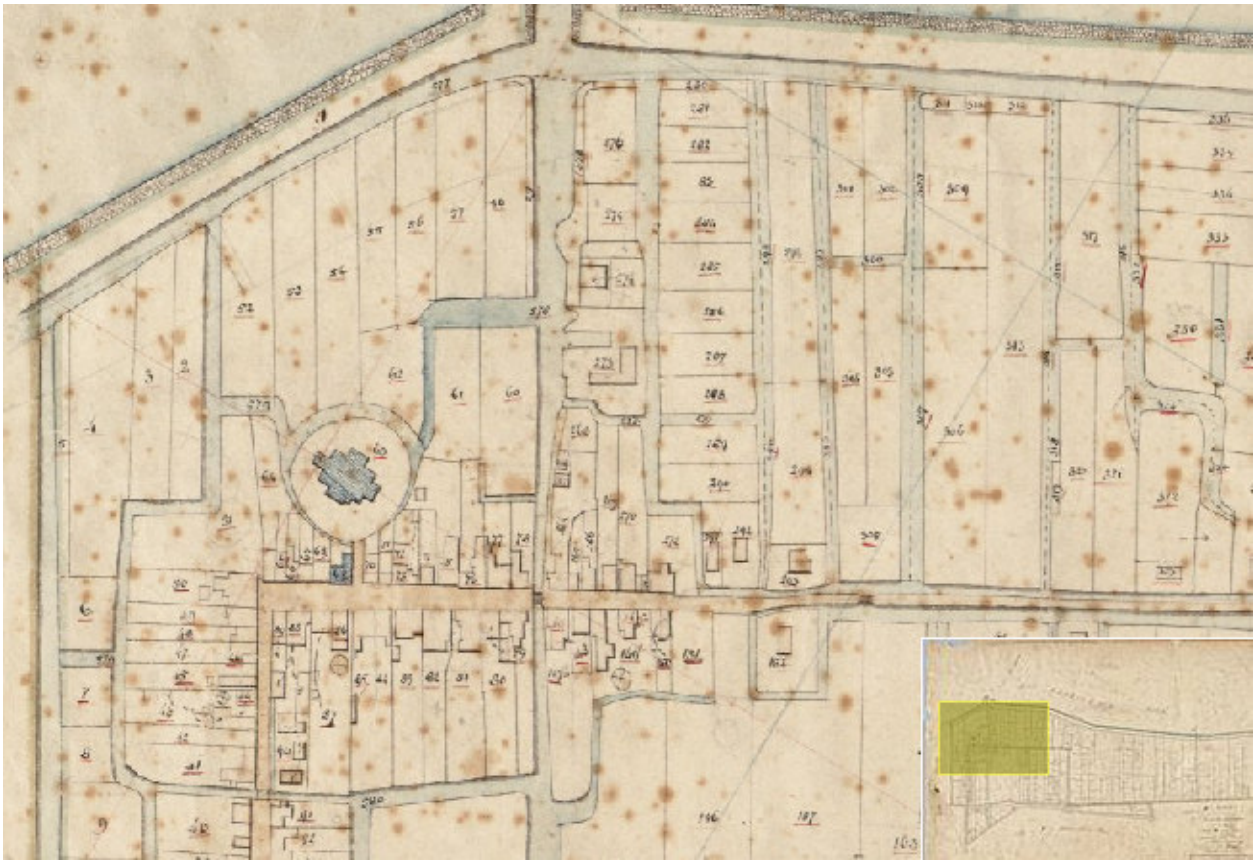

Afb. 5 Kadastraal Minuutplan van het oude dorp Aalsmeer rond 1820 (bron: watwaswaar.nl).

D. Molens

Beschrijving

Aalsmeer was in ieder geval 12 grote en een onbekend aantal kleine molens rijk. Er zijn er nog drie over.[17] Op de beleidskaart zijn de nog bestaande molens en de molenresten aangegeven. Plekken waar molens hebben gestaan, maar waarvan de archeologische resten zijn vernietigd staan niet op de kaart.

1. Korenmolen De Leeuw (nummer 7845, bestaat nog maar is verplaatst) Deze molen is verplaatst naar de Zijdstraat. De oorspronkelijke plek lag aan het Molenpad ter hoogte van het huidige gemeentehuis (coördinaten 111.540/475/653). De fundering werd tijdens de bouw van het gemeentehuis aangetroffen en de plek is in de vloer van de benedenverdieping

17 Deze beschrijving per molen is gebaseerd op www.molendatabase.org, 't Hart 1992 en Floris et al. 2007.

gemarkeerd.[18] De molen was gebouwd in of rond 1547. Waarschijnlijk kreeg de molen in de 18e eeuw een opvolger, die op een kaart uit 1722 te zien is. Door windbelemmering werd de molen in 1863 verplaatst naar de locatie aan de Zijdstraat, waar de molen nog staat (afb. 6). In 1905 werd naast de molen een kleine motormaalderij gebouwd. De molen wordt beheerd door de Stichting Korenmolen De Leeuw en is 1 tot 2 keer per week in bedrijf. De molen is een rijksmonument.
Archeologisch gezien is de oude molenplaats niet meer interessant want vergaan bij de bouw van het gemeentehuis. De nieuwe molenplaats staat wel op de beleidskaart.

Afb. 6 Oude ansichtkaart van het dorp Aalsmeer met korenmolen De Leeuw op de nieuwe locatie aan de Zijdstraat.

2. Grutmolen van Streefkerk (nummer 7846) stond sinds 1870 aan de Dorpstraat. Stond achter het tegenwoordige pand van de heer Van der Stroom, door een paard aangedreven. Deze precieze locatie van de molen is niet bekend en staat derhalve niet op de beleidskaart.

18 Floris et al. 2007.

3. Hornmeerpolder/ De Hoeker molen (coördinaten 113.465/475.305, nummer 1650) uit 1657 of 1674 (Molens van NH) was een stenen molen, een bouwmateriaal dat in Noord-Holland niet gebruikelijk is. De molen was bedoeld voor de droogmaking van het Hornmeer. In 1891 is de molen vervangen door een stoomgemaal.
De resten van deze molen zijn vernietigd bij de bouw van het gemaal.

4. Poldermolen Schinkelpolder (vijzelmolen, coördinaten 114.579/478.409,) (nummer 403) Takkade, 200 m ten NW van de Zwarte Ruiter. De molen is gebouwd in 1857 en in 1882 grotendeels afgebroken, voor droogmaking Schinkelpolder samen met De Zwarte Ruiter, één van de grootste van het land 28,2 m. De molen is gedeeltelijk afgebroken en omgebouwd tot gemaal. De fundering en de waterinlaten zijn nog een zichtbare herinnering aan de voormalige molen en staan dus op de beleidskaart.

5. De eerste Stommeerpoldermolen (coördinaten 113.193/475.573, nummer 5270) De eerste molen om het Stommeer droog te malen stond aan de Stommeerkade 100 en werd gebouwd in 1650.
De molen staat op de beleidskaart, omdat er nog resten van in de bodem kunnen liggen.

6. De tweede Stommeerpoldermolen (113.281/475.470, nummer 7484) stond 150 m ZO van de huidige molen en dateerde eveneens uit 1650. In 1652 is de molen al verplaatst naar Moerkapelle in Zuid-Holland.
De Stommeermolen bemaalde de gecombineerde Hornmeer, Stommeer en Oosteinderpoelpolder, maar werd in 1854 getroffen door een windhoos en in 1919 fataal door de bliksem. Op de fundamenten werd de huidige molen van de Vriesekoopse polder te Leimuiden uit 1742 gebouwd. Tot 1865 bemaalde de molen de Oosteinderpoel. Toen de poel drooggelegd was, is een strook water opengehouden, dat was de Molenvliet. De molen is een rijksmonument.
De molen staat op de beleidskaart, omdat er nog resten van in de bodem kunnen liggen.

7. Zwarte Molen (zwartepolder) (nummer 7850) aan de Bosrandbrug dateert uit 1631. De molen staat op een kaart uit 1700 met de naam ’t Zwarte molentje. De molen is vermoedelijk tussen 1672 en 1677 omgewaaid. Honderd jaar later was de molen zo vervallen, dat besloten werd de molen af te breken en werd elders een nieuwe molen gebouwd, dat was de huidige Zwarte Molen die als korenmolen dienst ging doen.[19]
Het was een zwartgeteerde wipmolen en de voorganger van De Zwarte Ruiter. Molen de Zwarte Ruiter op het adres Mr. Jac. Takkade werd in 1777/1778 als schepradmolen gebouwd voor de bemaling van Kleine Noord- of Schinkelpolder op Rijnlands boezem.
De molen is rijksmonument en tegenwoordig in beheer bij de Rijnlandse Molenstichting en enkele jaren geleden gerestaureerd.

19 Floris et al. 2007.

8. Zwetmolen en Kerkweteringsemolen
Deze molens werden gebouwd in 1633 om een deel van Amstelland dat nog niet ingepolderd was, tussen Amstel, de Drecht en de Haarlemmermeer, droog te maken. De molens met sluis werden, zoals de namen doen vermoeden, gebouwd nabij de einden van de Kerkwetering en de Zwet. Beide molens zijn in 1684 verkocht, de Zwetmolen werd afgebroken, maar de Kerkweteringsmolen heeft mogelijk nog dienst gedaan als tras- of cementmolen.[20]
De precieze locatie is niet bekend en de molens staan daarom niet op de beleidskaart.

9. Houtzaagmolen aan de Zwet
Het Zwet was een belangrijk industrieel water. In 1636 werd de enige houtzaagmolen van Aalsmeer aan de westkant van de Zwet gebouwd (Uiterweg 398). Over de molen is verder niets bekend.
Op de beleidskaart is de molen aangegeven op het perceel met bovengenoemd adres. Mogelijk liggen er nog resten van deze houtzaagmolen in de bodem.

10. Schouwse of Schoutense staartmolentje (coördinaten 111.668/475.780, nummer 7847) In Aalsmeer hebben veel kleine poldermolens gestaan. De molens werden door particulieren gebouwd om hun land droog te houden. Eén poldermolentje bleef lang bestaan, het schoutensche poldertje aan het stommeersweegje/ Van Cleeffkade stond er tot 1918. Toen werd er op het perceel eerst het gebouw van de CAV (veiling) gerealiseerd en later de TV-studio van Van den Ende. Het is niet bekend uit welk jaar de Schoutense poldermolen dateert. Het was een Wipstaart watermolen, later vervangen door een Amerikaanse windmotor.

Archeologie
Waardebepaling
Op historisch kaartmateriaal zijn molens aangegeven. Van acht van de molens zijn de locaties op de beleidskaart overgenomen. Mogelijk zijn in de ondergrond resten van de fundering van de molens en de eventuele molengangen terug te vinden. De molens waarvan de locatie helemaal niet bekend is en de molens waarvan alle resten verdwenen zijn staan niet op de beleidskaart, daar geldt dus geen regime.

Regime
Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 50 m2 of groter, die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van resten van de molens.

20 ’t Hart 1962, 144.

E. De Bovenlanden

Beschrijving

De Bovenlanden is het gebied tussen de Schinkelpolder en de Rietlanden van Leimuiden.[21] Het gebied is cultuurhistorisch waardevol, omdat de strookvormige verkaveling nog goed te herkennen is. De Uiterweg en de Oosteinderweg die er doorheenlopen zijn een van de eerste ontginningswegen van Aalsmeer. De woningen stonden langs de weg, terwijl het achterland dienst deed als akkers.
De tweezijdige lintbebouwing is ook nu nog zichtbaar, al is de bebouwing in de loop van de tijd sterk verdicht. Het gebied is na de ontginning gebruikt voor landbouw en veeteelt, maar later is er ook turf gestoken.

In mei 1993 heeft de gemeenteraad van Aalsmeer een ontwikkelingsvisie voor de gemeente vastgesteld. Hierin is onder andere de bijzondere betekenis van De Bovenlanden voor de gemeente vastgesteld vanuit cultureel- historisch en landschappelijk perspectief (bron: www.aalsmeer.nl). Het jaar daarna heeft de gemeente een stichting opgericht voor de instandhouding en versterking van de kenmerkende structuur van de bovenlanden.
Het bestuur is breed samengesteld en bestaat uit vertegenwoordigers uit de agrarische sector, milieu organisaties, landschapsorganisaties en overheid. Sinds een aantal jaren is de gemeente Aalsmeer niet meer vertegenwoordigd in het bestuur.

'De zone langs de Ringvaart, met name de stroken waarin het bovenveen bewaard is gebleven, zijn van grote betekenis voor de structurele waarden van Aalsmeer en de gehele regio. De fijnmazige structuur van de watergangen en het sterk gedifferentieerd grondgebruik hebben een gebied laten ontstaan dat een grote rijkdom aan landschappelijke, cultuurhistorische en natuurlijke waarden vertegenwoordigd.'

Archeologie

Waardebepaling

In De Bovenlanden worden sporen van bewoning vanaf de Late Middeleeuwen verwacht. Deze kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit huisplaatsen, ploegsporen, afvalkuilen, waterputten, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.
Op basis van deze verwachting en het feit dat in veengronden archeologische resten doorgaans goed geconserveerd worden, zijn deze terreinen van zeer hoge archeologische waarde.

Volgens de Cultuurhistorische Waardenkaart gaat het om opgevaren gronden met strokenverkaveling uit de 17e eeuw. 'Het gebied is van hoge waarde. Het opvaren van gronden is kenmerkend voor het landgebruik/behoud van de veengronden ten noorden en

21 www.bovenlandenaalsmeer.nl

zuiden van Aalsmeer. De opgevaren gronden zijn door de hogere ligging, strookvormige verkaveling en het contrast met de omliggende polders duidelijk herkenbaar. De samenhang met de oorspronkelijke ontginningsas, de huidige Oosteinder- en Uiterweg, is goed herkenbaar, evenals de samenhang met de Ringvaart van de Haarlemmermeer. Het ophogen van veengronden is niet zeldzaam.'

Regime
Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 500 m2 of groter, die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

F. Stelling van Amsterdam (Fort bij Kudelstaart, inundatiedijk en post aan de Uiterweg) [22]

Fort bij Kudelstaart
Ter verdediging en afsluiting van de Herenweg en Westeinderplassen is in 1890 (het aardwerk) en 1906 (de bomvrije gebouwen) het fort bij Kudelstaart aangelegd. Het fort ligt langs de Westeinderplassen. Tussen dit fort en dat van Uithoorn ligt de Linie Kudelstaart-Uithoorn (111.955/473.540).
De originele situatie van het water en de infrastructuur rond het fort zijn behouden. De rest van de polder is ingericht voor kassenteelt. Een deel is tegenwoordig in gebruik als jachthaven.

Het fort bestaat nog uit:
Een van de twee fortwachterswoningen is nog aanwezig evenals de bergloods. De andere is na 1940 gesloopt.
Om het gehele fort ligt een gracht met aan de rechter helft een ringkade als afscheiding met de Westeinderplassen. De toegangsbrug is niet meer aanwezig en is vervangen door twee dammen.
Er zijn twee keelkazematten tegen het hoofdgebouw geplaatst.
De frontwal is nog aanwezig en bevat twee geheel vernielde, losstaande hefkoepelgebouwen zonder geschut. In de frontwal staan aan weerszijden van het frontgebouw twee frontbatterijen (model nevenbatterij).
De poterne verbindt het hoofdgebouw, door de aarden dekking ervan, met het frontgebouw.
Aan de keel ligt een inlaatsluis naar de Zuider Legmeerpolder. De sluis stond met een buis van één meter doorsnede in verbinding met de fortgracht.
Het fort werd gebruikt ten behoeve van de veldstelling in een deel van de Linie Kudelstaart - Uithoorn als onderdeel van de Vordere Wasserstellung.

22 Beschrijving is afkomstig van de website www.stelling-amsterdam.nl en www.stellingvanamsterdam.nl.

Van de zes batterijen is alleen nummer III nog bovengronds herkenbaar. Bij batterij I langs de huidige Legmeerdijk zijn schutterputten en loopgraven aangelegd, waarvan de resten ondergronds nog bewaard kunnen zijn. Batterij I, IV en V zijn nog vaag herkenbaar in het landschap, daarom is alleen de nog intacte batterij III sinds 1994 een Provinciaal Monument Noord-Holland.

Het fort werd in eerste instantie gebruikt voor de berging van munitie en materieel. Tijdens de Tweede Wereldoorlog waren er SS-troepen gelegerd. In 1960 kreeg het de oorlogsfunctie 'krijgsgevangenkamp' en de vredesfunctie 'jachthaven'.

Afb. 7Het informatiebord bij het Fort Kudelstaart.

In 1892 werd een potje met 112 gouden munten uit de eerste helft van de 15e eeuw gevonden. In 1959 is het opgeheven als vestingwerk. In 1984 was het onder meer door storm zwaar beschadigd. In 2007 en 2008 vond de restauratie van de damsluis plaats.

Voor de inundatiedijk werd de oorspronkelijke bedijking van de Hornmeerpolder, Noorder Legmeerpolder en Thamerpolder ten noorden en de Zuider Legmeerpolder ten zuiden gevolgd. Het doel van de dijk was de (inundatie)waterkering en gedekte gemeenschapsweg af te sluiten. De damsluis werd aangelegd om de hoofdtocht van de Legmeerpolder af te sluiten.

Vuurlinie
De liniewal is grotendeels intact alhoewel van de zes batterijen er nog slechts één in goede staat is (III) en drie nog vaag herkenbaar zijn (I, IV en V). Het tracé van de militaire weg is nog steeds in gebruik als smalle B-weg genaamd 'Vuurlinie'. De damsluis (boven) diende als afsluiting en overstort van het water in het voorterrein.
De inundatiedijk uit de periode 1880-1920 is volgens de Cultuurhistorische Waardenkaart niet uniek, maar van zeer hoge waarde.

Post aan de Uiterweg
Deze voormalige Post aan de Uiterweg dateert van na 1895 en lag ten zuidwesten van het dorp Aalsmeer, ter hoogte van de Grundelweg. (ca. 111.350/475.575). Het doel en de vorm van de post is niet bekend, vermoedelijk ging het om het afsluiten van de doodlopende Uiterweg door de bevaarbare Westeinderplas. Op een kaart uit de periode 1900-1915 staat aangegeven dat hier mitrailleurs opgesteld waren. Wat er tegenwoordig van deze post over is, is niet bekend.

Waardebepaling
De Stelling van Amsterdam is voor de gemeente van sociaal- en cultuurhistorische waarde vanwege de rol die de gemeente speelde in de militaire geschiedenis en de versterkingsbouw in de periode 1874 - 1920.
De provincie Noord-Holland heeft een monumentenlijst met ruim 600 beschermde objecten en grotere structuren, waaronder de Stelling van Amsterdam. Het gaat om de fortloods, voormalige conducteurswoning, grenspalen en de ontvangstkom van de inlaatsluis.
De elementen van de Stelling in de gemeente Aalsmeer zijn rijksmonumenten en als zondanig beschermd. De Stelling als geheel staat bovendien op de Werelderfgoedlijst van de UNESCO.

Aan de (vermoedelijke) terreinen van het fort en de post en aan de geniedijk kunnen geen regimes in de vorm van planvoorschriften in het bestemmingsplan worden opgenomen, in verband met de monumentenstatus van de Stellingonderdelen. Bij alle grondwerkzaamheden op en rond deze elementen dient een vergunning te worden aangevraagd bij Gedeputeerde Staten van de Provincie Noord-Holland.

G. Twintigste-eeuwse uitbreidingswijken

Beschrijving
Het bebouwde gebied van de gemeente Aalsmeer is in de 20e eeuw een paar keer flink gegroeid. Zo werd tussen 1911 en 1915 de eerste uitleg gerealiseerd (tussen de Schoolstraat, Marktstraat, Weteringstraat, Rozenstraat en Seringenstraat). De tweede uitleg gebeurde in 1921 (tussen de Weteringsstraat, Chrysantenstraat en Dahliastraat).

Archeologie
Waardebepaling
Gebaseerd op de geschiedenis van het gebied en de kennis van veengebieden in de omgeving, kunnen sporen van landbouw vanaf de Late Middeleeuwen verwacht worden. Deze kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit ploegsporen, afvalkuilen, waterputten, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen. Het is onbekend in hoeverre deze sporen door de aanleg van de wijken zijn verstoord.

Regime
Voor het bebouwde gebied van Aalsmeer gelden vier regimes, waarvan er drie hierboven bij A. en D. reeds beschreven zijn:
1. de historische kern, zie A. historische kernen
2. het gebied ten noorden van en inclusief de Weteringstraat, zie D. De Bovenlanden achtererven.
3. het gebied ten zuiden van de Weteringstraat tot de Stommeerkade, zie D. De Bovenlanden bewoningslinten.
4. de voormalige meren het Stommeer en het Hornmeer
5. Bebouwing van Kudelstaart en Oosteinde

Punt 4 de voormalige meren zijn archeologievrij. Dat betekent dat de verwachting er laag is en dat er intensief gebouwd is, waardoor in deze drooggemaakte meren geen rekening hoeft te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische resten.
Ook ter hoogte van de bebouwing van Kudelstaart en Oosteinde (punt 5) vonden voornamelijk gedurende de 20^{e} eeuw plaats. De archeologische resten van het gebied hebben vermoedelijk zeer te lijden gehad onder de aanleg van de nieuwbouwwijken en er hoeft dan ook geen rekening te worden gehouden met archeologie.

H. Overig onbebouwd grondgebied

Beschrijving
Het grootste deel van de gemeente Aalsmeer valt in deze categorie. Het gaat om onbebouwde of lichtbebouwde grond, die niet deel uitmaakt van De Bovenlanden of de drooggemaakte polders. De verwachting op het aantreffen van archeologische resten is er laag.

Archeologie
Waardebepaling
De archeologische verwachting voor het overig gebied is laag, zodat alleen bij grootschalige ontwikkelingen de noodzaak bestaat nader archeologisch onderzoek uit te voeren. Het gebied staat niet aangeduid op de AMK.

Regime
Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 10.000 m2 of groter, die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

I. Westeinderplas

Beschrijving
Kenmerkend voor de landschapsontwikkeling van de Meerlanden-Amsterdam is de commerciële en intensieve winning van turf in de 16e en 17e eeuw. De Westeinderplassen zijn hiervan nog de weinige herkenbare restanten.[23]
De Westeinderplas is ontstaan door turfwinning en dijkdoorbraken. Tegenwoordig is het een recreatieplas. Het fort bij Kudelstaart grenst eraan, evenals Calslagen en haar verdwenen kerk.

Archeologie
Waardebepaling
In de bodem van de Westeinderplas kunnen archeologische resten liggen, waarvan de positie van tevoren vrijwel niet of moeilijk is in te schatten. De kans dat deze resten worden aangetroffen is echter klein.

Regime
Bij grondroerende werkzaamheden in de bodem van de plas met een oppervlakte van 10.000 m2 of groter, die dieper reiken dan 40 cm beneden de oppervlakte van de bodem, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

J. Het gebied tussen de Herenweg en de Westeinderplas

Beschrijving
Langs de gemeentegrens aan de zuidkant van de Westeinderplas ligt een smalle strook land ten noorden van de Herenweg. In die strook liggen mogelijk bewoningsresten.

23 Gebaseerd op de Cultuurhistorische Waardenkaart van de Provincie Noord-Holland.

Archeologie

Waardebepaling

In de strook kunnen archeologische resten van middeleeuwse bewoning liggen.

Regime

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 50 m2 of groter, die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

F Standaarden Juridische regeling voor bestemmingsplan

Artikel 1 Waarde-Archeologie (dubbelbestemming)

1.1 Bestemmingsomschrijving

1.1.1 De voor Waarde-Archeologie aangewezen gronden zijn -behalve voor de andere aldaar voorkomende bestemming(en)- mede bestemd voor de bescherming en veiligstelling van de archeologische waarden van dat gebied. [OPTIE] Onderscheid wordt gemaakt in Waarde archeologie X en waarde archeologie X.

1.1.2 Voor zover de dubbelbestemming Waarde- Archeologie of gedeeltelijk samenvalt met andere dubbelbestemmingen die op deze gronden rusten, geldt dat de dubbelbestemming Waarde-Archeologie voorrang krijgt.

1.2 Bouwregels

1.2.1 Ten behoeve van andere, voor de gronden geldende bestemmingen is, met inachtneming van de voor de betrokken bestemmingen geldende bouwregels, het volgende van toepassing:
a. Waarde-Archeologie X
1. Ingeval van een aanvraag voor een reguliere bouwvergunning voor de gronden met de aanduiding Waarde-Archeologie X, waarbij bodemroerende werkzaamheden ter realisering van deze gebouwen of bouwwerken, geen gebouwen zijnde, noodzakelijk zijn, die
• een oppervlakte hebben groter dan X m² en;
• verder gaan dan een diepte van X m,
eisen burgemeester en wethouders dat alvorens de bouwvergunning verleend wordt, door de aanvrager een archeologisch rapport wordt overlegd waarin de archeologische waarden van de gronden die blijkens de aanvraag zullen worden verstoord, naar het oordeel van burgemeester en wethouders in voldoende mate zijn vastgesteld.
2. Indien uit dit archeologisch rapport blijkt dat de archeologische waarden van de gronden door het verlenen van de bouwvergunning zullen worden verstoord, kunnen burgemeester en wethouders een of meerdere van de volgende voorwaarden verbinden aan de bouwvergunning:
• het treffen van maatregelen, waardoor archeologische resten in de bodem kunnen worden behouden;
• het doen van opgravingen;
• begeleiding van de activiteiten door de archeologische deskundige.

a. Waarde-Archeologie X

1. ingeval van een aanvraag voor een reguliere bouwvergunning voor de gronden met de aanduiding Waarde-Archeologie X, waarbij bodemroerende werkzaamheden ter realisering van deze gebouwen of bouwwerken, geen gebouwen zijnde, noodzakelijk zijn, die
• een oppervlakte hebben groter dan X m² en ;
• verder gaan dan een diepte van X m,
eisen burgemeester en wethouders dat alvorens de bouwvergunning verleend wordt, door de aanvrager een archeologisch rapport wordt overlegd waarin de archeologische waarden van de gronden die blijkens de aanvraag zullen worden verstoord, naar het oordeel van burgemeester en wethouders in voldoende mate zijn vastgesteld.
2. Indien uit dit archeologisch rapport blijkt dat de archeologische waarden van de gronden door het verlenen van de bouwvergunning zullen worden verstoord, kunnen burgemeester en wethouders een of meerdere van de volgende voorwaarden verbinden aan de bouwvergunning:
• het treffen van maatregelen, waardoor archeologische resten in de bodem kunnen worden behouden;
• het doen van opgravingen;
• begeleiding van de activiteiten door de archeologische deskundige.

1.3 Nadere eisen
Burgemeester en wethouders zijn bevoegd nadere eisen te stellen aan de situering, de inrichting en het gebruik van de gronden die vallen binnen de dubbelbestemming Waarde-Archeologie X en Waarde-Archeologie X, indien uit onderzoek is gebleken dat ter plaatse behoudswaardige archeologische resten aanwezig zijn. Toepassing van de bevoegdheid mag niet leiden tot een onevenredige beperking van het meest doelmatige gebruik.

1.4 Ontheffing van de bouwregels

1.4.1 Burgemeester en wethouders zijn bevoegd ontheffing te verlenen van het bepaalde in 1.2.1., met inachtneming van de voor de betrokken bestemmingen geldende (bouw)regels.

1.4.2 Ontheffing als bedoeld in artikel 14.4.1 wordt in ieder geval verleend indien naar het oordeel van burgemeester en wethouders de aanvrager van de bouwvergunning aan de hand van archeologisch onderzoek heeft aangetoond dat op de betrokken locatie geen archeologische waarden aanwezig zijn of als er, mede naar het oordeel van de gemeentelijke archeologisch deskundige, geen archeologische waarden te verwachten zijn.

1.4.3 Ontheffing zoals bedoeld in artikel 14.4.1 wordt ook verleend, indien naar het oordeel van burgemeester en wethouders de aanvrager van de bouwvergunning aan de hand van andere informatie heeft aangetoond dat door grondroerende werkzaamheden of andere bodemverstoringen op de betrokken locatie geen archeologische waarden verstoord zullen worden.

1.4.4 Ontheffing, zoals bedoeld in artikel 14.4.1 bedoeld, wordt voorts verleend, indien:
a. de aanvrager van de bouwvergunning een rapport heeft overgelegd waarin de archeologische waarde van de betrokken locatie naar het oordeel van burgemeester en wethouders in voldoende mate is vastgesteld;
b. de betrokken archeologische waarden, gelet op het bovengenoemd rapport, door de bouwactiviteiten niet worden geschaad of mogelijke schade kan worden voorkomen door aan de ontheffing regels te verbinden, gericht op:
• het treffen van maatregelen, waardoor archeologische resten in de bodem kunnen worden behouden;
• het doen van opgravingen;
• begeleiding van de bouwactiviteiten door een archeologisch deskundige.

1.5 Aanlegvergunning

1.5.1. Het is verboden op of in gronden ter plaatse van de dubbelbestemming Waarde-Archeologie X en Waarde archeologie X zonder of in afwijking van een vergunning van burgemeester en wethouders (aanlegvergunning) de volgende werken, geen bouwwerken zijnde, of werkzaamheden uit te voeren:
a. het uitvoeren van grondbewerkingen op een grotere diepte dan 0,4 meter waartoe worden gerekend het afgraven, woelen, mengen, diepploegen, egaliseren en ontginnen en aanleggen van drainage;
b. het ophogen van gronden met meer dan 0,3 meter;
c. het aanleggen, vergraven, verruimen, baggeren of dempen van sloten, vijvers en andere wateren, met een diepte van 0,4 meter of meer;
d. het verlagen of verhogen van het grondwaterpeil;
e. het aanleggen of rooien van bos of boomgaard waarbij stobben worden verwijderd;
f. het aanleggen van ondergrondse transport-, energie- of telecommunicatieleidingen en daarmee verband houdende constructies, installaties of apparatuur.

1.5.2. Dit bovengenoemd verbod is niet van toepassing, indien de werken en werkzaamheden:
a. reeds in uitvoering zijn op het tijdstip van het van kracht worden van het plan;
b. mogen worden uitgevoerd krachtens een reeds verleende aanlegvergunning of een ontgrondingvergunning;
c. noodzakelijk zijn voor de uitvoering van een bouwplan waarvoor ontheffing, zoals bedoeld in artikel 14.4.1 is verleend;
d. ten dienste van archeologisch onderzoek worden uitgevoerd.

1.5.3. Aanlegvergunning wordt in ieder geval verleend, indien de aanvrager van de aanlegvergunning aan de hand van archeologisch onderzoek kan aantonen dat op de betrokken locatie geen archeologische waarden aanwezig zijn.

1.5.4. Aanlegvergunning wordt voorts verleend indien de aanvrager van de aanlegvergunning een rapport heeft overgelegd waarin de archeologische waarde van de

betrokken locatie naar het oordeel van burgemeester en wethouders in voldoende mate is vastgesteld;

1.5.5. Aanlegvergunning wordt voorts verleend indien de betrokken archeologische waarden, gelet op het rapport zoals onder d bedoeld, door de activiteiten niet worden geschaad of mogelijke schade kan worden voorkomen door aan de aanlegvergunning regels te verbinden, gericht op:
• het treffen van maatregelen, waardoor archeologische resten in de bodem kunnen worden behouden;
• het doen van opgravingen;
• begeleiding van de activiteiten door de archeologische deskundige

G Begrippenlijst

Archeologie: Historische wetenschap die zich ten doel stelt inzicht te verwerven in alle facetten van menselijke samenlevingen uit het verleden door middel van het systematisch opsporen en interpreteren van materiële overblijfselen die in of boven de grond bewaard zijn gebleven.

Archeologisch erfgoed: alle overblijfselen, voorwerpen en andere sporen van de mens uit het verleden, in en op de bodem waarvan het behoud en de bestudering relevante archeologische kennis oplevert. Hiertoe behoren in principe resten van bouwwerken, gebouwencomplexen, aangelegde terreinen, roerende zaken, monumenten van andere aard, alsmede hun context, zowel op het land als onder water.

ARCHIS: landelijk archeologisch informatiesysteem dat wordt beheerd door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Beeldkwaliteitsplan: onderdeel van de ruimtelijke onderbouwing van een bestemmingsplan of projectbesluit waarin expliciet aandacht wordt besteed aan de relatie tussen een nieuwe ruimtelijke ontwikkeling en bestaande karakteristieken van een gebied.

Begeleiding: Tijdens bodemverstorende activiteiten die om niet-archeologische redenen plaatsvinden en waar gegronde redenen zijn om aan te nemen dat archeologische waarden aanwezig kunnen zijn worden eventuele grondsporen en vondsten gedocumenteerd. Het is geen opgraving, de archeoloog houdt zich aan de eisen van de aannemer.

Bevoegde overheid: de overheid die besluiten neemt over de selectie van behoudwaardige monumenten, die Programma's van Eisen voor archeologische werkzaamheden laat opstellen en goedkeurt en die rapportages beoordeelt; vanwege de samenhang tussen archeologie en ruimtelijke ordening zal dat meestal de gemeente zijn.

Bodemarchief: dat deel van het archeologisch erfgoed dat zich onder het maaiveld bevindt.

Bureauonderzoek: het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een onderzoeksgebied, omvattende de aard en de omvang, de datering, gaafheid en conservering en de relatieve kwaliteit daarvan.

Cultuurhistorie: onderzoekt de menselijke samenleving uit het verleden aan de hand van fysieke verschijnselen in het landschap (historisch bouwkundige waarden, historisch geografische waarden, archeologische waarden).

Cultuurhistorische Waardenkaart: kaart van de Provincie Noord-Holland waarop de waardevolle archeologische, historisch geografische en historisch (steden)bouwkundige elementen zijn aangeduid. Deze kaart is geen beleidskaart maar signaleert en informeert en is bedoeld als bron van inspiratie in de ruimtelijke ontwikkeling. De kaart is per definitie incompleet.

Definitief opgravend onderzoek (DO): definitieve archeologische ontsluiting van een vindplaats met als doel de informatie te verzamelen en vast te leggen die nodig is voor het beantwoorden van de in het Programma van Eisen verwoorde onderzoeksvragen en het behalen van de onderzoeksdoelstelling.

Directievoering: aansturen van wegens planontwikkeling noodzakelijk archeologisch veldwerk, waarbij de kaders van tijd, geld en archeologische kwaliteit worden bewaakt.

Historische geografie: Historische wetenschap die de wijze bestudeert waarop het cultuurlandschap in de loop van de tijd is ontstaan en zich heeft ontwikkeld, via analyse van de hiervoor kenmerkende bestanddelen in hun ruimtelijke samenhang.

Historische (steden)bouwkunde: valt uiteen in twee delen: architectuurgeschiedenis en bouwhistorie.

Inventariserend veldonderzoek (IVO): door middel van waarnemingen in het veld verwerven van (extra) informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een onderzoeksgebied, als aanvulling op en toetsing van de archeologische verwachting gebaseerd op het bureauonderzoek.

Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie: in de archeologische beroepsgroep geldende normen en kwaliteitseisen voor uitvoeringswerkzaamheden, zoals door het College voor de Archeologische Kwaliteit vastgelegd in een handboek.

Programma van Eisen (PvE): door een volgens het beroepsregister daartoe gekwalificeerd archeoloog op basis van het selectiebesluit opgestelde kennisgeving van de bevoegde overheid aan de initiatiefnemer, waarin probleem- en doelstelling van de te verrichten werkzaamheden van de vindplaats worden gegeven alsmede formulering van de daaruit af te leiden eisen met betrekking tot het uit te voeren werk.

Selectiebesluit: een gemotiveerd besluit van de bevoegde overheid tot het al dan niet behouden van een bepaalde archeologische waarde, gebaseerd op een selectieadvies en leidend tot het al dan niet, of onder voorwaarden, verlenen van een vergunning.

H Literatuurlijst

- *Atlas van Historische Topografische Kaarten Noord-Holland. Bladen van de Chromo-topografische Kaart van het Koninkrijk der Nederlanden schaal 1:25.000, 1894 - 1923*, 2003.
- Bakker, H. de, en J. Schelling, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland*, Wageningen.
- Berg, M.W. van den, 1993: *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50 000*.
- Brouwer, T. en Th. Hanou, 2003: *Archeologie en bestemmingsplannen. Juridisch-planologische mogelijkheden voor de bescherming van archeologische waarden.* [Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten] Utrecht.
- College voor de Archeologische Kwaliteit, *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie*, versie 3.1.
- Floris, R., M. Visser, H. van Zwet en J. van der Veen 2007: *Molens in Noord-Holland. Leven van de wind*.
- *Grote Historische Provincie Atlas Noord-Holland 1849-1859* (Wolters-Noordhoff), Groningen, 1992
- Ginkel, E. van en A. Cruysheer, 2003: Archeologie Leidraad 2: *Archeologie Presenteren, Ervaringen, voorbeelden, adviezen en kosten*, Den Haag.
- Groenewoudt, B.J., 1994: *Prospectie, waardering en selectie van archeologische vindplaatsen: Een beleidsgerichte verkenning van middelen en mogelijkheden,* Nederlandse Archeologische Rapporten 17, Amersfoort.
- Hart, M.J. 't, 1992: *Aelsmeer. Beknopte geschiedenis van een opmerkelijk dorp*. Stichting Oud Aalsmeer.
- Kienhuis, H.I., 2001: "Het verhaal van kosten van archeologisch onderzoek." In: *De Gemeentestem* 151, p. 453-459.
- Leusen, M. van, J. Deben, D.P. Hallewas, P.A.M. Zoetbrood, H. Kamermans, Ph. Verhagen, 2002: *Predictive modelling for archaeological heritage management in the Netherlands, Baseline report*.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, 2002: *Structuurschema Groene Ruimte 2. Samen werken aan groen Nederland*.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, 2001: *Beleidsregels van de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, dr. F. van der Ploeg, met betrekking tot de wijze waarop de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen gebruik maakt van zijn bevoegdheid als bedoeld in artikel 39 van de Monumentenwet 1988 (Beleidsregels opgravingsbevoegdheid)*. Den Haag.
- Provincie Noord-Holland, 2000: *Notitie Toepassing van artikel 19 lid 2 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening (nieuw)*. Haarlem.
- Provincie Noord-Holland, 2003: *Streekplan Noord-Holland Noord*. Haarlem.
- Provincie Noord-Holland 2003: *Nota Cultuurhistorische regioprofielen*, Haarlem.
- Provincie Noord-Holland, Leidraad Provinciaal Ruimtelijk Beleid [website: www.Noord-Holland.nl]

- Provincie Noord-Holland, 2004: *Cultuur Verbindt, Provinciale cultuurnota Noord-Holland 2005-2008*, Haarlem.
- Provincie Noord-Holland, Directie Beleid Sector Ruimtelijke Inrichting, 2006: *Beleidskader Landschap en Cultuurhistorie Noord-Holland*, Haarlem.
- Provincie Noord-Holland, 2004: *Aardkundige monumenten in de provincie Noord-Holland* (opgesteld door De Straat Milieu-adviseurs B.V.).
- Provincie Noord-Holland, 2004: *Actualisatie intentieprogramma bodem-beschermingsgebieden.*
- Rappol, M. / C.M. Soonius (eds.), 1994: *In de Bodem van Noord-Holland. Geologie en Archeologie*, Amsterdam.
- SIKB 2007a: *Handreiking Hoe stel ik eisen aan archeologisch vooronderzoek*, Gouda.
- SIKB 2007b: *Handreiking Hoe kies ik voor kwaliteit bij mijn archeologisch adviseur of uitvoerder*, Gouda.
- Tol, A., P. Verhagen, A. Borsboom en M. Verbruggen, 2004: *Prospectief boren. Een studie naar de betrouwbaarheid en toepasbaarheid van booronderzoek in de prospectiearcheologie*. Amsterdam.
- Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2004 (29259), *Wijziging van de Monumentenwet 1988 en enkele andere wetten ten behoeve van de archeologische monumentenzorg mede in verband met de implementatie van het Verdrag van Valletta (Wet op de archeologische monumentenzorg). Nota naar aanleiding van het verslag*.
- Wieberdink, G.L., 1989: *Historische Atlas van Noord-Holland. Chromotopografische kaart des Rijks 1:25.000*. Den Ilp.

I Adressenlijst van genoemde instanties

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), onderdeel van het ministerie van OCenW, is het centrale punt op rijksniveau voor kennis en onderzoek op het gebied van monumentenzorg, archeologie en cultuurlandschap. De RCE is namens de minister van OCenW verantwoordelijk voor de uitvoering van de Monumentenwet 1988 en de subsidieregelingen. Daar waar monumentale, archeologische of cultuurlandschappelijke waarden van nationaal of internationaal belang in het geding zijn, neemt de dienst het voortouw in behoud, (wettelijke) bescherming, onderhoud en onderzoek van het erfgoed. Naast de uitvoering van deze belangrijke taak is de RCE belast met:

- subsidies toekennen voor restauratie en onderhoud van monumenten;
- wetenschappelijk onderzoek doen op het gebied van monumentenzorg;
- advies geven op technisch, stedenbouwkundig, cultuurhistorisch en juridisch gebied;
- ondersteunen en adviseren van gemeenten, provincies en particuliere organisaties;
- onderhouden van de database ARCHIS;
- plaatsing en vergunningverlening voor archeologische rijksmonumenten;
- beheer van archeologische rijksmonumenten;
- het geven van voorlichting.

Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
F 033 - 42 17 799
E info@cultureelerfgoed.nl

Provincie Noord-Holland
De sector Cultuur en Cultuurhistorie van de provincie Noord-Holland maakt beleid op basis van het motto ‘behoud door ontwikkeling’. Het streven is er op gericht cultuurhistorie afwegingsfactor en inspiratiebron te laten zijn voor ruimtelijke ontwikkeling. Het accent ligt daarbij op gebiedsgericht beleid met aandacht voor structuren en objecten. Daarnaast heeft het bureau de zorg voor ca. 620 provinciale monumenten (vergunningverlening en subsidiëring).

Provincie Noord-Holland
Sector Cultuur en Cultuurhistorie
Postbus 3007, 2001 DA Haarlem
Tel: 023-5143143
Fax: 023-5144040
Website: www.noord-holland.nl
e-mail: info@noord-holland.nl

Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland
De Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland is op 1 juli 2007 ontstaan uit een fusie tussen de stichtingen Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Museaal en Historisch Perspectief en Stelling van Amsterdam. Deze stichting ondersteunt instellingen en overheden om het cultureel erfgoed van de provincie te behouden en toegankelijk te maken. Met de aanwezige deskundigheid ontwikkelt de stichting actief producten en activiteiten die de samenhang en zichtbaarheid van het erfgoed vergroten. Zo kan iedereen erfgoed ontdekken en beleven, nu en in de toekomst.
Voor de gemeente zijn de activiteiten op het gebied van monumentenzorg, archeologie en cultuurhistorie in de ruimtelijke inrichting van belang. Hierin is de stichting een belangrijke intermediair tussen rijk en provincie enerzijds en gemeenten anderzijds. De helpdesk staat open voor een ieder die vragen heeft op het gebied van cultuurhistorie. Daarnaast zet de stichting zich in om door middel van concrete projecten de gemeente te ondersteunen om een eigen cultuurhistorisch beleid te vormen en cultuurhistorie in de andere beleidsvelden mee te nemen.
Tevens zet de stichting zich in op het gebied van erfgoededucatie, voor het ondersteunen van een goed beheer van erfgoed en het beleefbaar en toegankelijk maken ervan.

Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland
Stationsplein 112, 2011 LN Haarlem
Tel: 023-553 14 98
Website: www.cultureelerfgoednh.nl
e-mail: info@cultureelerfgoednh.nl

Archeologische Werkgroep Nederland
De AWN heeft een aantal landelijke werkgroepen en 24 afdelingen, elk met een eigen bestuur.
Bureau AWN
Herengracht 474, 1017 CA Amsterdam
Telefoon: 020-4276240
Fax: 020-4227910

Stichting Oud Aalsmeer
Voorzitter Jan Willem de Wijn
pair@xs4all.nl
Tel. 0297-328931

Gemeentelijk Historisch Archief
Peter Boogaard
Tel. 0297-387562

Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer
www.skib.nl

Vereniging van Ondernemers in Archeologie
www.voia.nl

Museum De Historische Tuin
De Historische Tuin Aalsmeer is gevestigd achter een boerderij uit 1832. In de boerderij heeft tot 1920 vee gestaan. Door deze aansluiting is goed de combinatie veehouder/ kweker te zien, waarmee de sierteelt in Aalsmeer begonnen is. De ontvangst is in een gereconstrueerd veilinggebouw uit de 30er jaren, waarin een oude veilingklok uit één van de Aalsmeerse veilingen hangt (bron: www.museum.nl).

Stelling van Amsterdam
Het Programmabureau Stelling van Amsterdam is in juli 2005 opgericht door de Provincie Noord-Holland.
Tel: 023 514 3341
Zie ook www.noord-holland.nl. Hier is onder meer ook het Gebiedsprogramma Stelling van Amsterdam te downloaden.

Cultureel Erfgoed Noord-Holland ondersteunt instellingen en overheden om het cultureel erfgoed van de provincie Noord-Holland te behouden, toegankelijk te maken en de samenhang en zichtbaarheid van het erfgoed te vergroten.
Cultureel Erfgoed Noord-Holland is ontstaan door fusie van Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Museaal & Historisch Perspectief Noord-Holland en Stichting Stelling van Amsterdam.

Peter Saal, Adviseur Monumentenbeheerders en Particuliere Erfgoedorganisaties,
Cultureel Erfgoed Noord-Holland
Postbus 205
2000 AE Haarlem
Tel: 023 553 14 91
petersaal@cultureelerfgoednh.nl

Stichting De Bovenlanden
Postbus 356
1439 CJ Aalsmeer
Tel. 0297-368031

Bezoekadres:
Jachthaven Dragt
Stommeerkade 72
www. Bovenlandenaalsmeer.nl

J Beleidskaart Archeologie (digitale kaart)